

Az írásról

- Az írás története nem az első leírt betűvel kezdődik. Az írás lényege a gondolat látható formában történő megörökítése. Írásjelnek nevezhető minden olyan eszköz, jel, jelkép, amely alkalmas arra, hogy információt közöljön.
- Tárgy-írás
- Képirás (piktográfia)
- Fogalomírás (ideográfia)
- Szóírás, szótagírás, betűírás

Az írás ősformái

- Tárgy-írás
- Rováspálca, rovásbot
- Hírvivőbot
- Vampum írás (kagyló)
- Csomóírás (kipu, quipu)

Tárgyírás

- A turistaösvények jelzett fáin, forrás-, menedékház-jelzésein ilyen ősi hagyományok élnek tovább. A mesterségeket jelző cégérek vagy jelvények, közlekedési szabályokra figyelmeztető táblák, de még a katonai rangjelzések is mind kezdetleges írásjelek.
- Közös vonásuk az emblémaszerűség, a formaredukció. Jelentésüket közmegegyezés szerint fogadták el. A vallások telve vannak emblémákkal: a szüzek lilioma, a püspökök pásztorbotja, süvege, a papsapkák és így tovább.

JUN 20

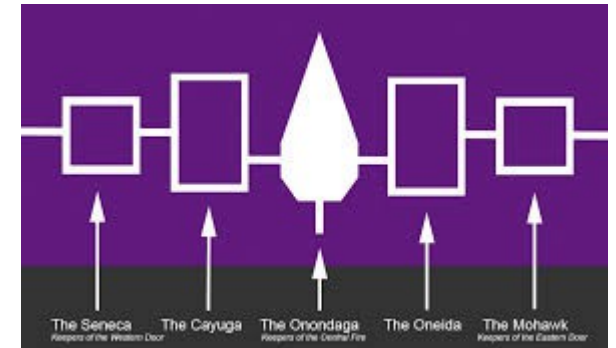

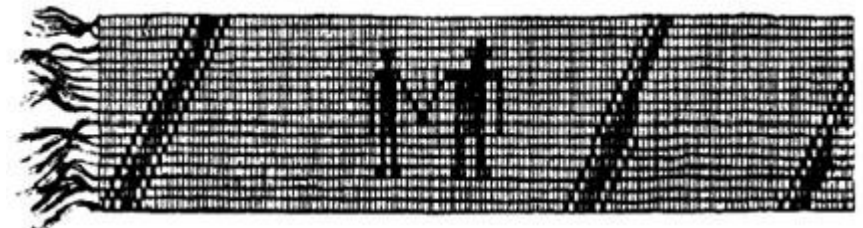
mkkp.hu

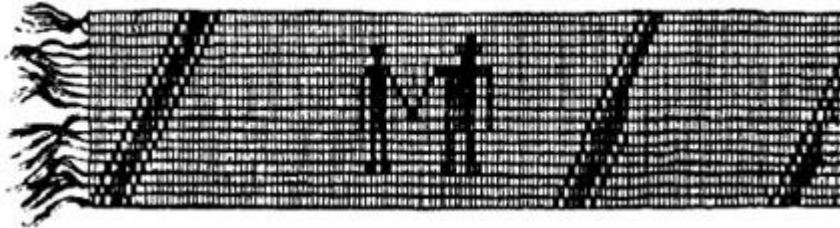

Kagylóírás: wampum

© MUSEE MCCORD MUSEUM

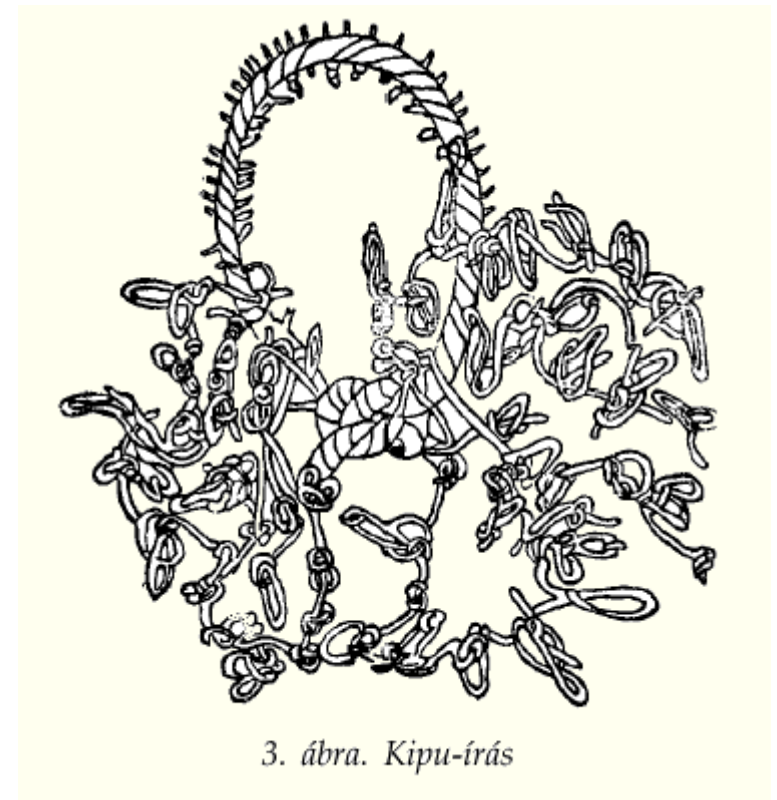
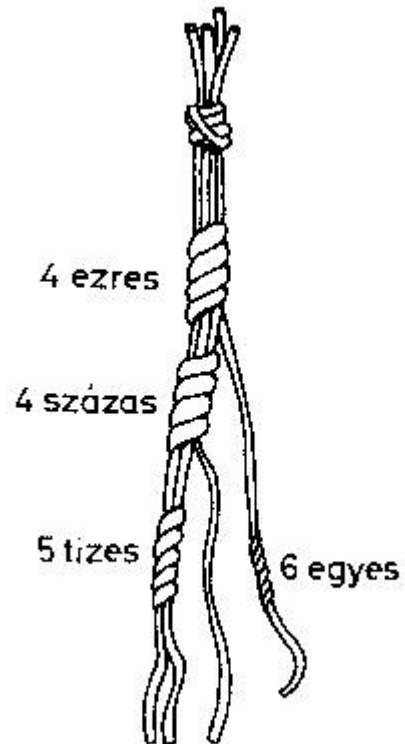
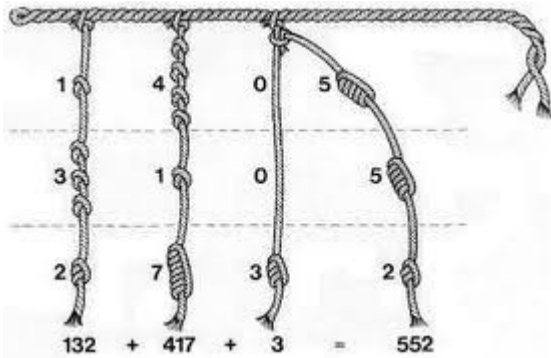
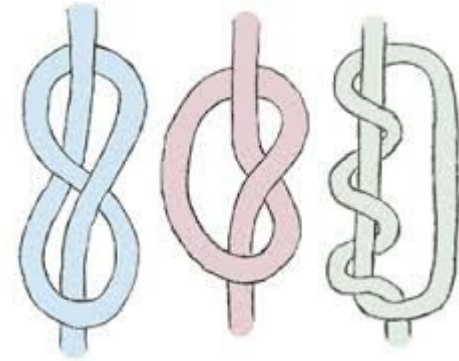

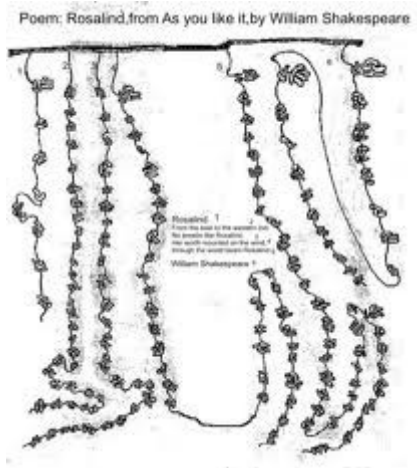
A Nyugat-Afrikában élő népek üzenetváltásra használták, használják napjainkban is a kagylókat. Ezeket a füzéreket arakónak hívják, és a kagylók száma, helyzete határozza meg az üzenet tartalmát. Pl. két kagyló nyílásával egymás felé fordítva a barátságot, fordított helyzetben pedig az ellenségeskedést jelzi. Az észak-amerikai indiánok is használtak kagylókat, de már nemcsak a szám illetve a helyzet volt tartalmilag meghatározó, hanem a színek is. Ezeket a színezett füzéreket hívták vampumnak. Gyakran előfordult, hogy övet készítettek belőle, és ebbe szőtték bele magát az üzenetet.

Quipu

ROSALIND[1]

From the east to western Ind,

No jewel is like Rosalind.

Her worth being mounted on the wind,

Through all the world bears Rosalind.

All the pictures fairest lined

Are but black to Rosalind.

Let no face be kept in mind

A **kipuk** -

így hívták a **csomós fonalakat** - **gyakorlatilag statisztikák**, tehát szám adatok feljegyzésére szolgáltak. A **kipu alapszinórból** és rákötött mellékfonalakkból állt. A **zsinór színe a tárgyat jelezte**, amire az adatok vonatkoznak: pl. a **sárga az aranyra**, a **fehér az ezüstre**, a **zöld a gabonára**, a **kék a vallás dolgaira**, a **bíbor a hadsereg ügyeire**, a **vörös az inkák vagyontárgyaira** vonatkozóan adtak mennyiségi felvilágosítást

Az inkák nem tudtak írni és olvasni. Életükről különböző pontokon megcsomózott zsinórokkal, a quipukkal (lásd: kipu) készítettek feljegyzéseket. Így fontos adatokat tárolhattak a jelentős eseményekről, törvényekről, népességükről, aranytartalékaikról stb. A színek, a csomók száma (a tízes számrendszert használták) és a zsinór hossza fejezte ki a csomóírás tartalmát. A quipukat könyvelési rendszerként is használták, ezek segítségével gyűjtötték be és tartották nyilván az adókat. A quipukat futárok útján továbbították.

DEPOCITODELINGA COLL CA

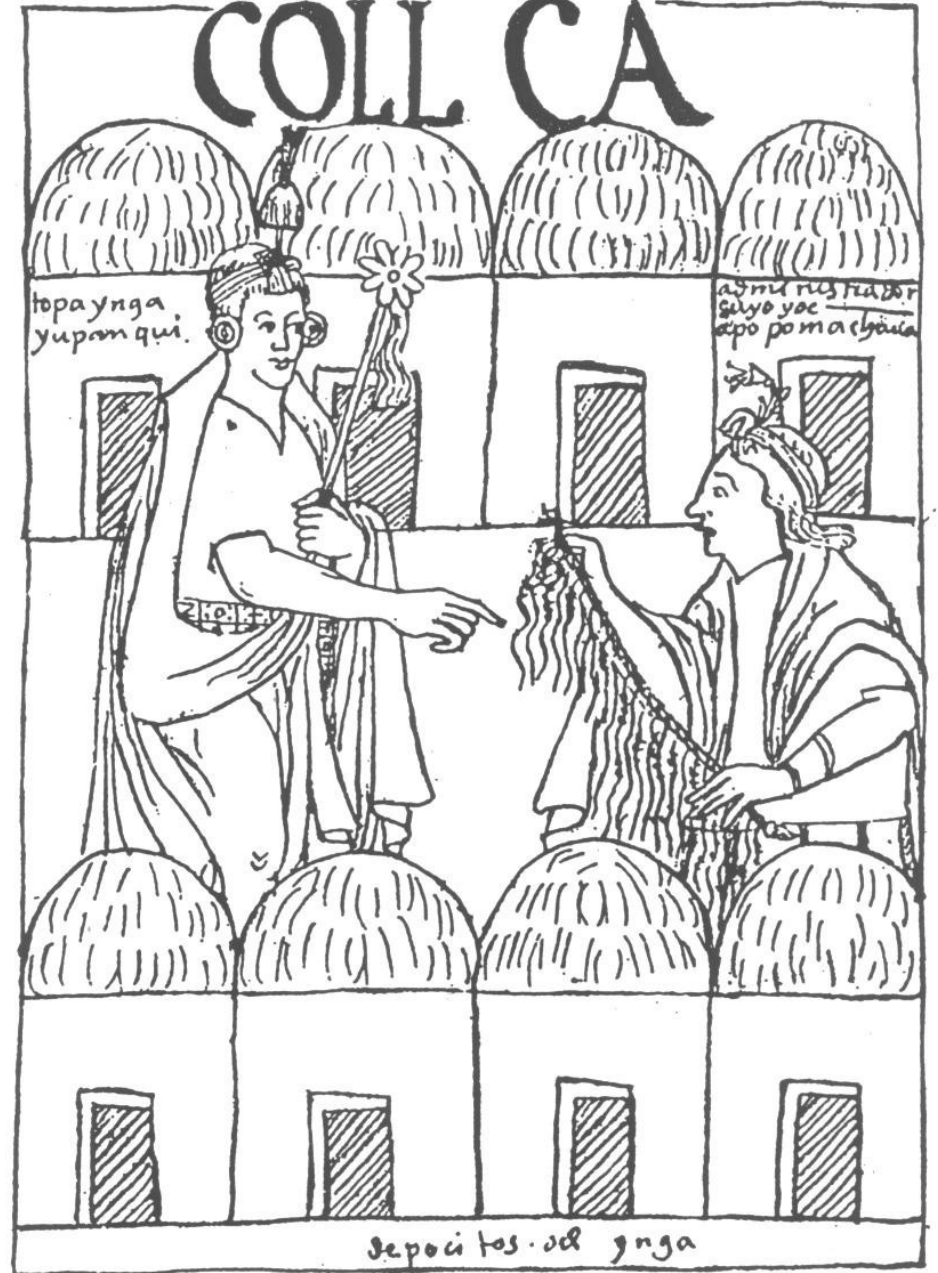
Overhand Knot

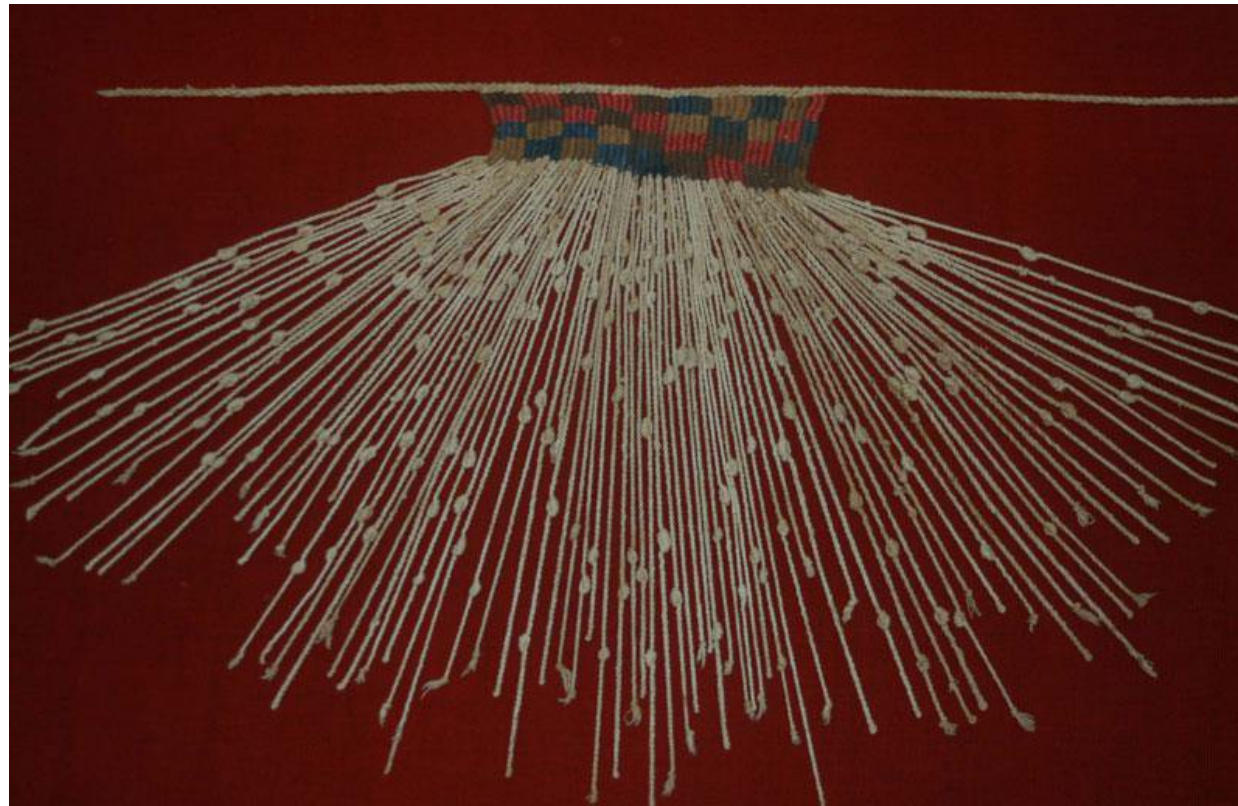
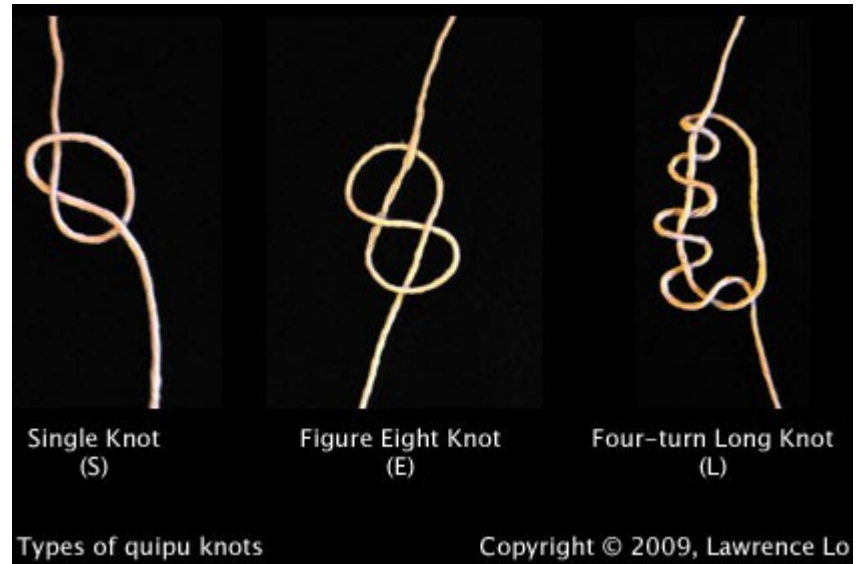
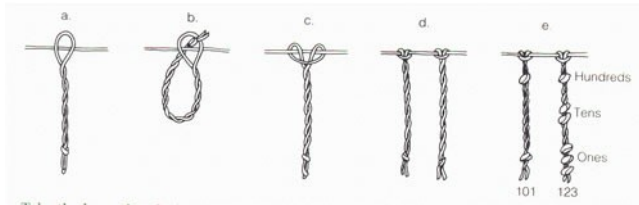
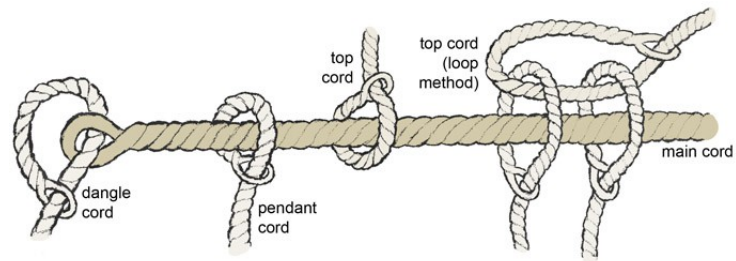

Figure Eight Knot

Long Three Knot

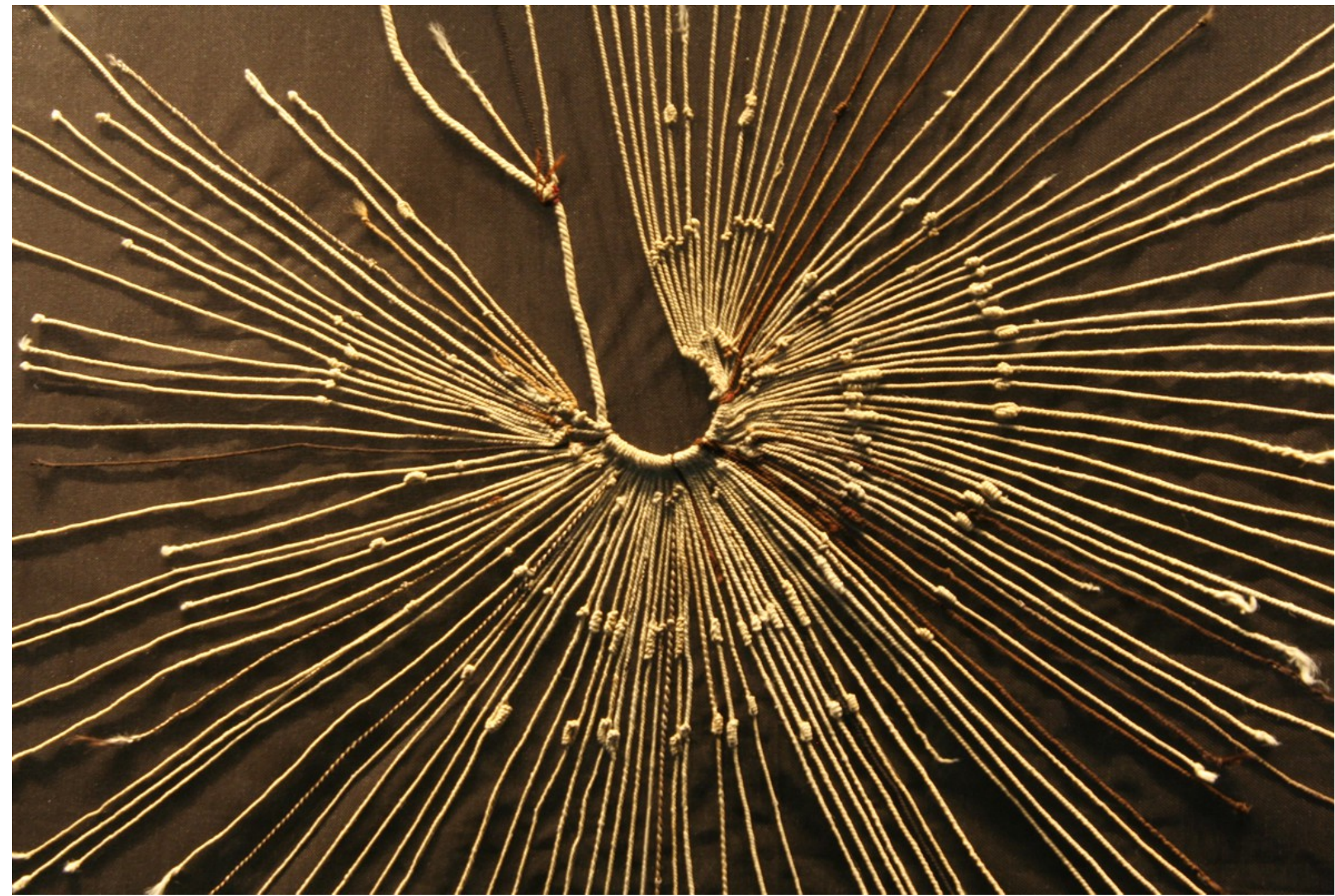

Quipu
American Museum of Natural History
Copyright © 2005, Lawrence Lo

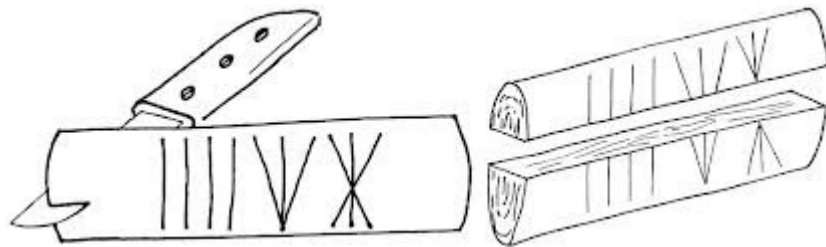
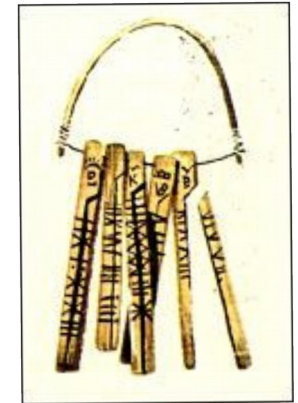

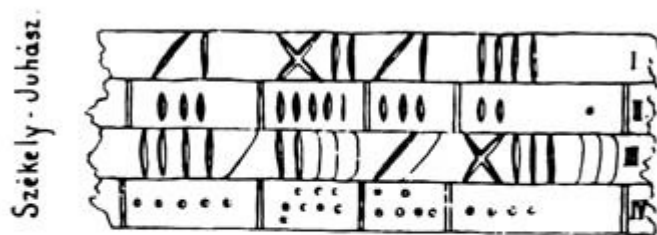
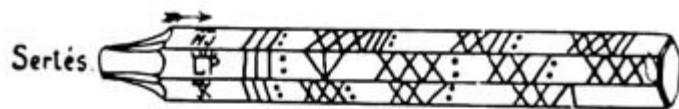
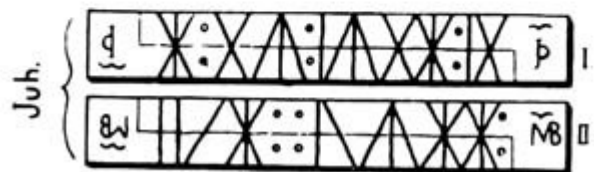
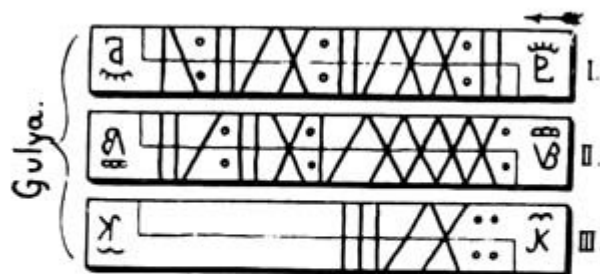
Rovásírás, rovásbot

Az emlékezet felfrissítését szolgálják, hiszen elsősorban a kölcsönadott értékeket, adósságokat tartották nyilván úgy, hogy az összeg nagysága a botra kerülő bevágások (rovások) módjából és számából derült ki. A rovásfákon jobbról balra követték egymást a jelek. Kelet-Európában a csikósok, juhászok és más állattartók használták.

Angliában a 1834-ig szokás volt az adófizetést rováspálcákon nyugtázni. Ebben az évben égették el a rovásbotokat a parlament (!!!) épületében, amely ettől ki is gyulladt. A rováspálcákra való feljegyzések hagyományát őrzi nyelvünkben a "sok van valakinek a rovásán" kifejezés. Bár a szokás már eltűnt, a nyelv még "emlékszik" rá.

1. ábra. Rováspálca (balra), hírvivő bot (jobbra)

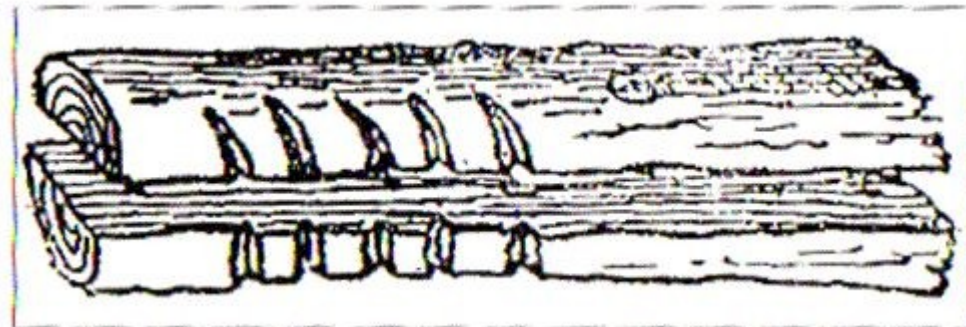

Összefejes. Avas.

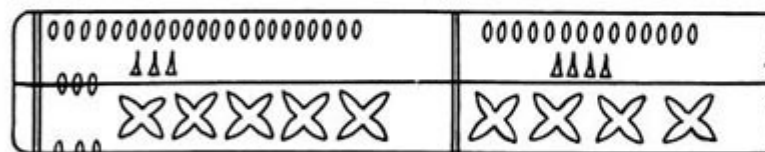
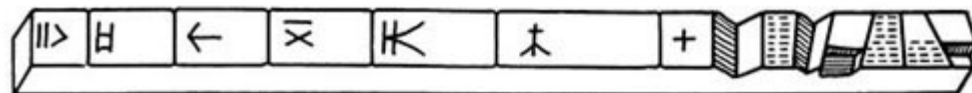

0 Juhok száma

✕ Kúpjka tej=15 liter. ⊕ Kanál tej=1.liter. | egy pohár= 1/4 liter.

1 = I, 2 = II, 3 = III, 4 = IIII, 5 = Λ, 6 = ΛI, 7 = ΛII, 8 = ΛIII, 9 = ΛIIII
 10 = X, 11 = XI, 12 = XII, 13 = XIII, 14 = XIII, 15 = XΛ, 16 = XΛI,
 20 = XX, 30 = XXX, 40 = XXXX, 50 = Λ, 60 = ΛX, 70 = ΛXX,
 100 = X, 200 = II X, 300 = III X, 400 = IIII X, 500 = Λ X, 600 = ΛI X,
 700 = ΛII X, 800 = ΛIII X, 900 = ΛIIII X, 1000 = ✕, 2000 = II ✕,
 3000 = III ✕, 4000 = IIII ✕, 5000 = Λ ✕, 6000 = ΛI ✕, 7000 = ΛII ✕,
 8000 = ΛIII ✕, 9000 = ΛIIII ✕, 10000 = X ✕, 100000 = X ✕,
 1000000 = ✕ ✕, 10000000 = X ✕ ✕, 100000000 = X ✕ ✕ ✕,
 1000000000 = ✕ ✕ ✕, 10000000000 = X ✕ ✕ ✕.

0 = juhok
 ⊕ = 1 kanál tej
 ✕ = 1 kúpjka tej=15 l
 Δ = 1 pohár tej=1/4 l

Hírnökbot

- Caduceus (görögül kerykeion, kerükeión) egy hírnökbot, amely köré két kígyó tekeredik.

Részben az **emlékezetet támogatták**, de egyben **titkos üzenetek** küldésére is alkalmasak voltak ezek az **ausztráliai őslakosok** által kifejlesztett eszközök. Ha a feljegyzéseket maga a hírnök is el tudta "olvasni", akkor számára segítséget jelentett az üzenet tartalmának felidézésében - egyben igazolásként is használhatta egy-egy veszélyesebb küldetés esetén. Amennyiben a **küldött nem ismerte** az üzenetet hordozó jeleket, akkor a feladó és a címzett biztosíthatták annak titkosságát.

A caduceus (görögül kerykeion, kerükeión) egy hírnökbot, amely köré két kígyó tekeredik. A kereskedelem ősi asztrológiai szimbóluma, melyet Hermésszel, a görög mitológia istenével azonosítottak.

A pálcát néhol szárnyakkal, néhol két rákötözött fehér szalaggal ábrázolják. Tulajdonképpen a szalagok alakultak át a nyolcas alakban tekergő kígyókká. A nyolc fontos alapszám az asztrológiában. A legtöbb kultúra a nyolcshoz a feltámadás és a megváltás képzetét társítja.

Néhány esetben a görög kerykeion ábrázolása jelentősen eltér a hagyományos caduceusétól (lásd a jobb oldali képet). Ezen ábrázolások sajátossága, hogy a rúdon lévő kígyók úgy keresztezik egymást, hogy kört alkotnak és fejeik szarvszerűen tekintenek egymásra. Ez a forma határozottan emlékeztet a Merkúr bolygó szimbólumára. A Merkúr tulajdonképpen Hermész római neve, aki a kerykeion vagy caduceus hordozója.

Creighton
University

©Geo Images * illustrationsOf.com/1090492

A képírástól a betűírásig

Amerikai írások

Kína

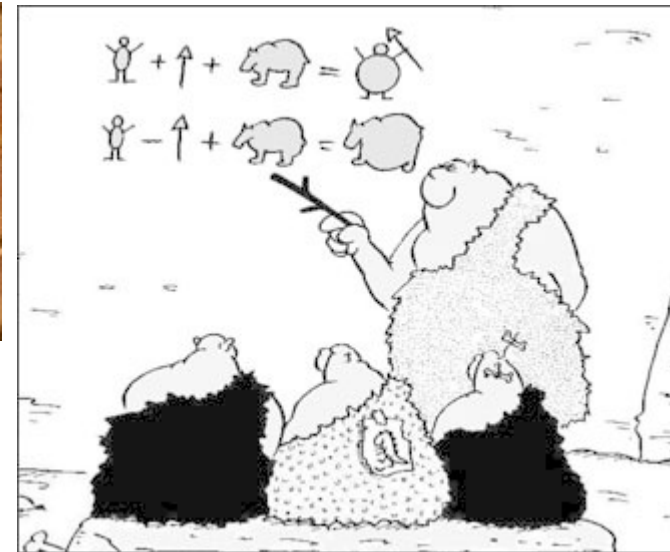
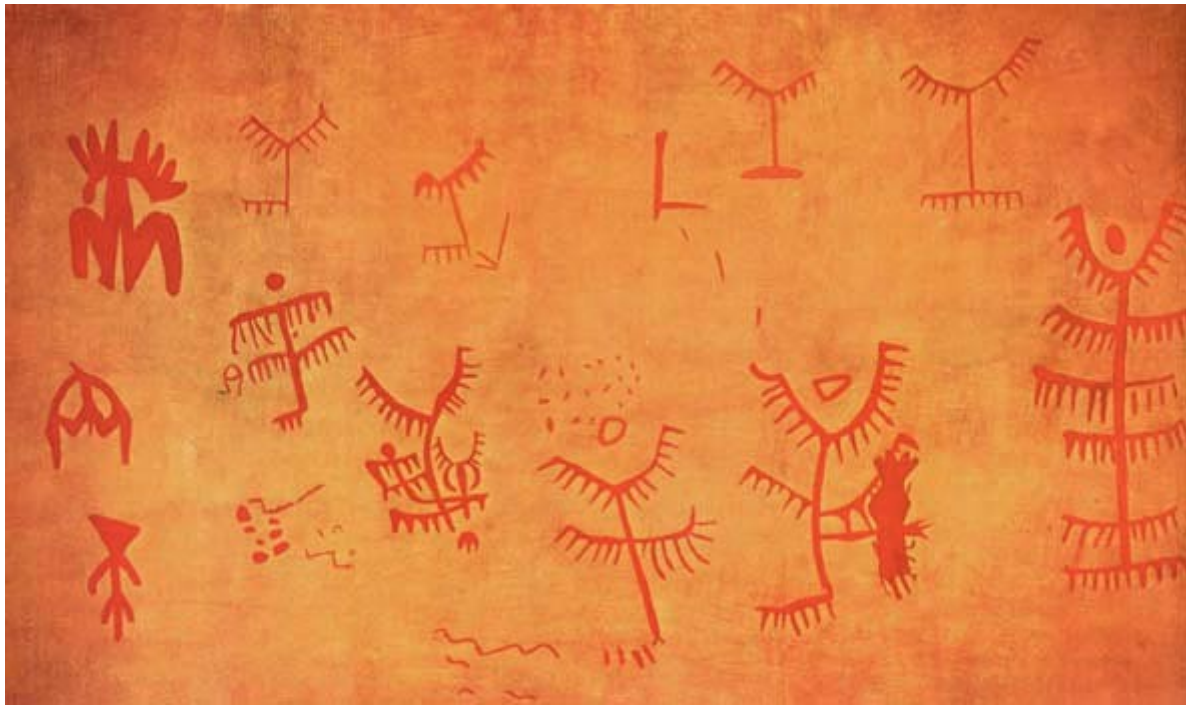
Mezopotámia

Egyiptom

A képírástól a betűírásig

- Tárgyírás
- Képírás
- Fogalom-, szóírás (ideográfia)
- Szótagírás (fonográfia)
- Betűjegyek írása (elmaradó magánhangzók: Kőrösi Csoma Sándor, midőn jó napot akart kívánni néhány tibetinek, kacajra fakasztotta őket, mert a hibás hangsúlyozás miatt szavai azt jelentették, hogy hasmenésben szenved.)

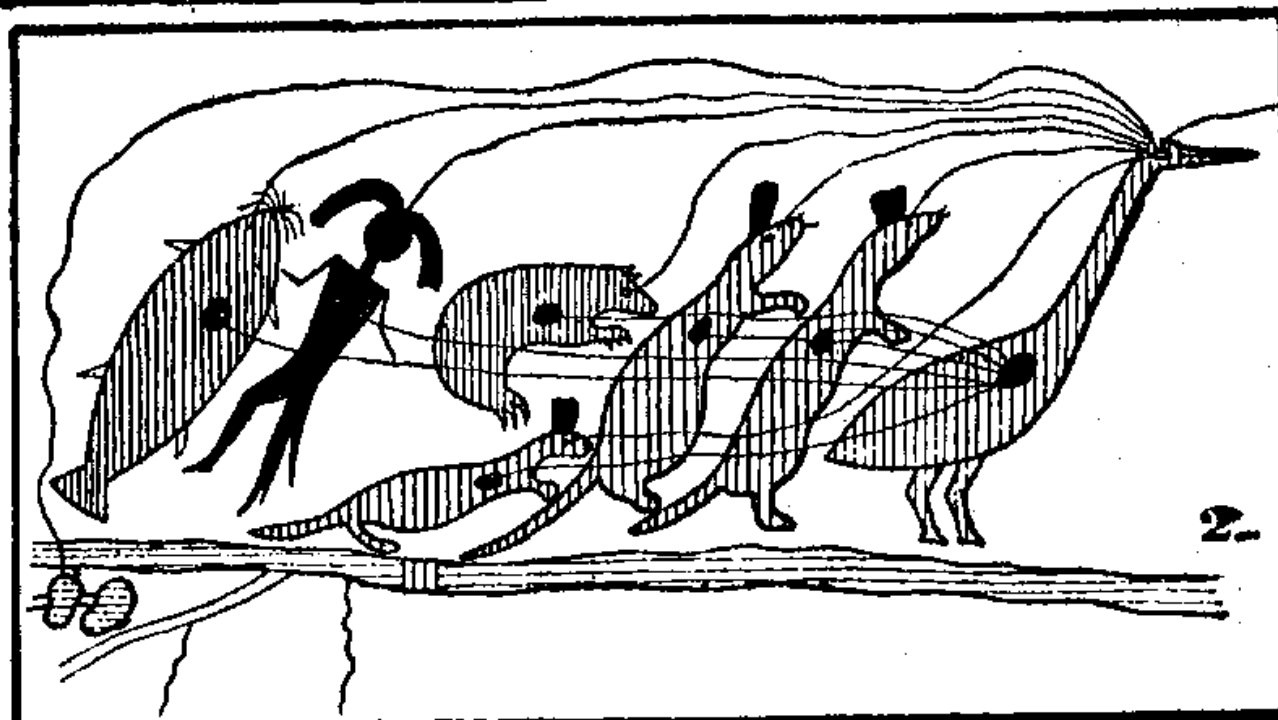
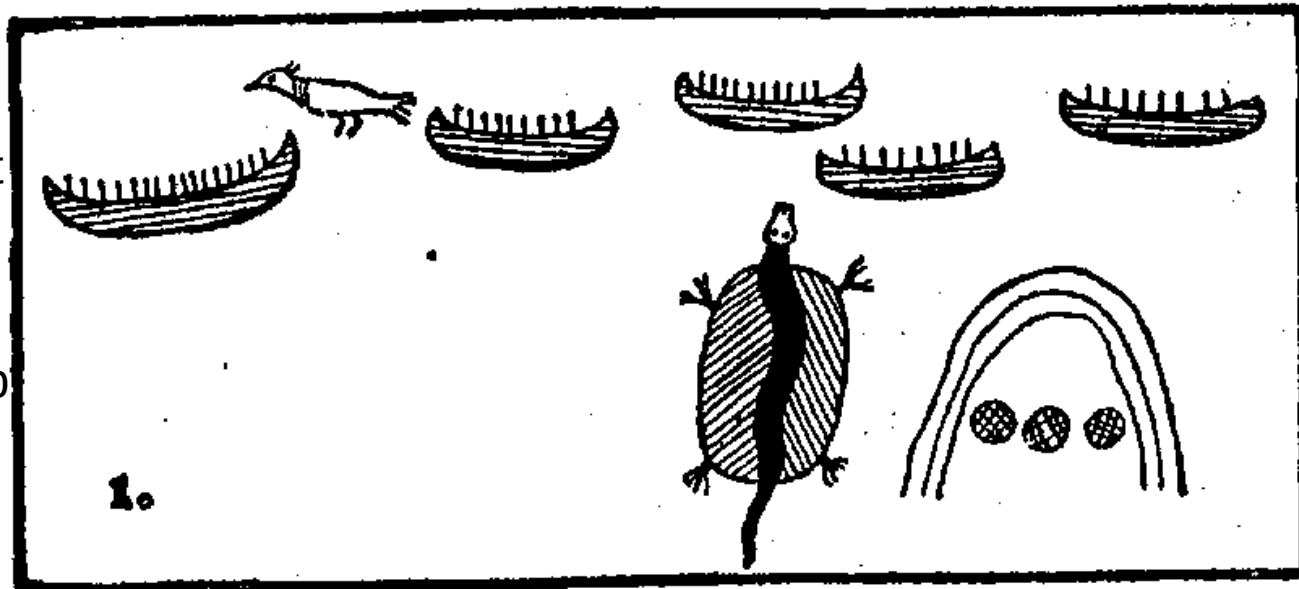
- közlöérték
- nem öncél-vezérelt
- Ábrázolás = írás (Arany János verse a “fényképíró úr”-hoz, írásos tojás, iratos hímzés, schreiben:scribere:szkariphaoma= vésés, karcolás, pizaty=pingere=festeni=pinkte)
- Képirás, piktográfia (egyszerűsítés, utalás, egyezményes jelek)

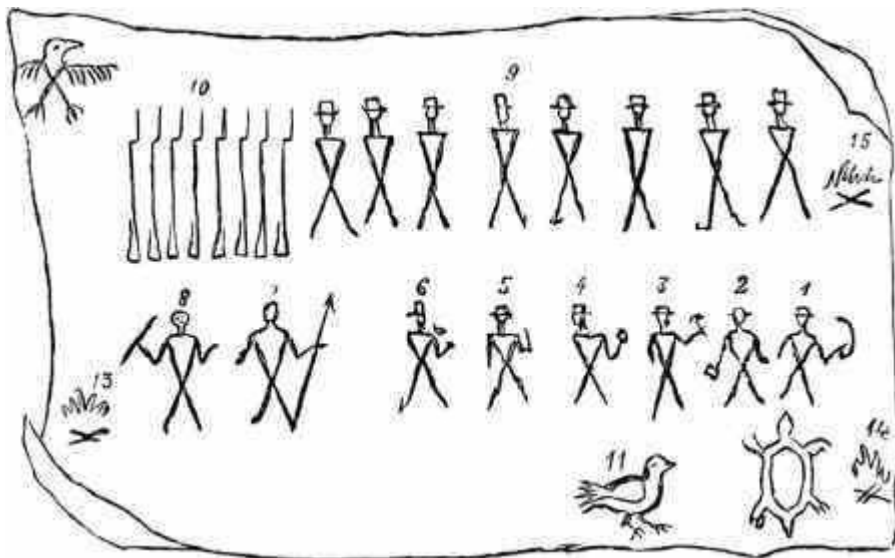
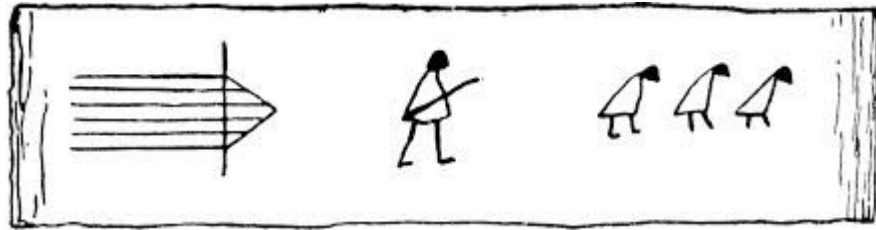

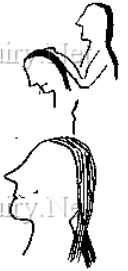

Képirás - piktográfia

- ábrázolt tárgyra utal
- nyelvtől független (elvont fogalmak megjelenítésére nem alkalmas)
- piktográfiából **fogalomírás (ideográfia)** (elvont fogalmakra is jó)
- ideogrammak hangértéket nem tartalmaztak (nyelvfüggetlen)
- Közmegegyezés – értelmezhetőség (pl láb)

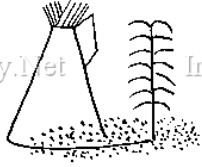
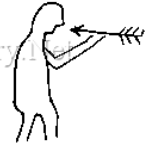
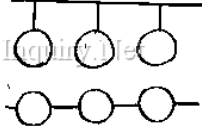
19. században esett meg:
„1849. január 27-én az
odzsibua indiánok az Egyesült
Államok elnökének képirásos
kérvényt nyújtottak be; ebben
igényt támasztottak a nagy
Felső-tó mellett elterülő kisebb
tavak vidékére; a
kérvényezőket Oskabavisz
vezeti totemállata, a daru
képében; minden társának
szemét és szívét vonal köti
össze az övével, annak jeléül,
hogy egyformán látják a
dolgokat és együtt éreznek
[...]. A vezető szeméből vonal
nyúlik ki az elnök felé, egy
másik vonal pedig a kérdéses
tavakig.”

 Holds the Arrows	 Little Dog	 High Eagle	 Caught the Enemy
 Spotted Elk	 Two Eagles	 Chief Standing Bear	 Drags the Rope
 Big Chief	 Swimming Swan	 Loud Talker	 Takes Prisoner

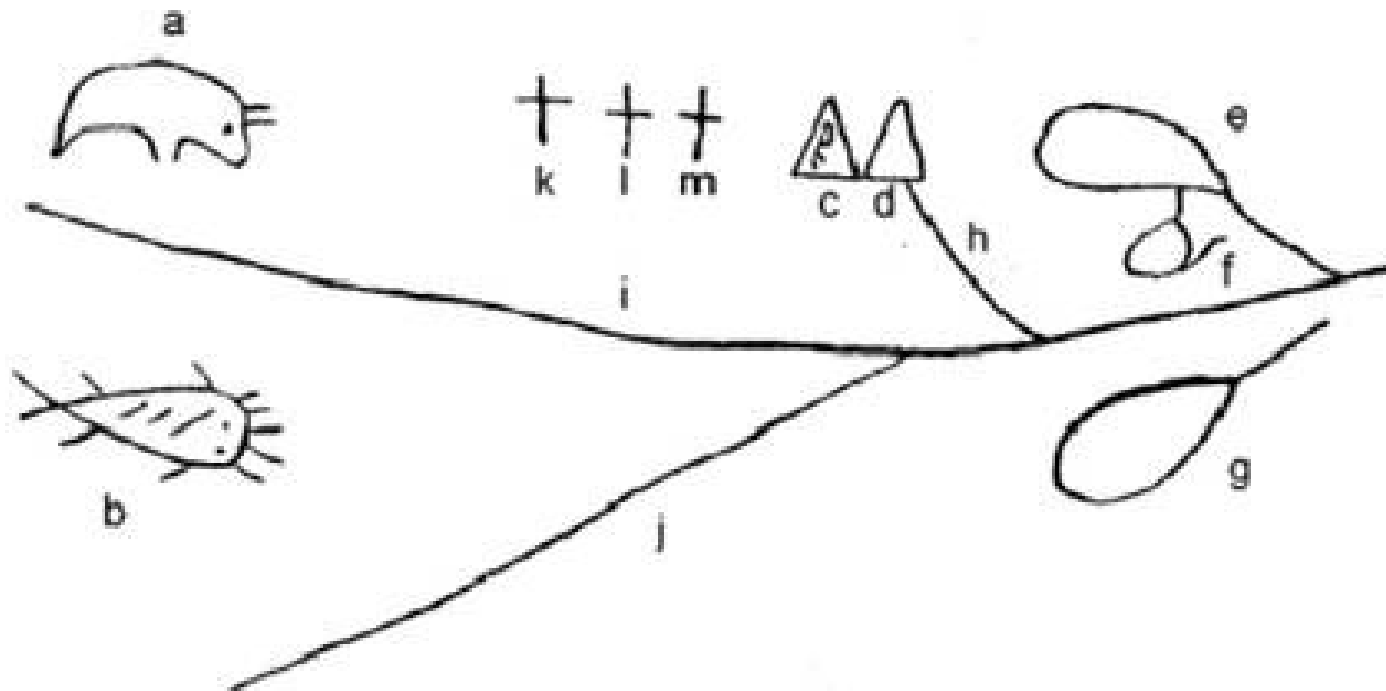
The above twelve pictographs represent proper names of Indians

 Little Elk - size is indicated by the relative proportion.	 Food was scarce and they had to live on acorns Cloud Shields winter count for year 1787	 "Your own tongue kill you!" Bitter words denoted by an arrow pointed towards himself.	 Two ways of expressing time. A circle represents one year, each device represents 3 years.
---	---	---	--

Lenape indiánok
ökörbőrre festett
képírásos krónikája

- Várkonyi Nándor írása: „Magántermészetű közleményt tartalmaz egy indián leány levele [...], amelyben egy indián ifjút hív meg barátságos látogatásra. Először a saját törzsének totemjét, a medvét (a) rajzolja fel a kép bal sarkába, a feladó megnevezése céljából, alája pedig a címzett totemjét, a halat (b). A két sátor (c, d) családja lakását jelöli, amely három tó (e, f, g) közelében található; a wigvamból út (h) vezet a főútvonalra (i), onnan pedig újabb elágazás (j) az ifjú lakhelye felé. A három kereszt (k, l, m) a leányt és két nővérét jelenti, minthogy ők már keresztények, az egyik sátorba rajzolt kéz pedig a saját sátrát, ahol ezt a levelét írta”.

Azték írás

- Az aztékok nem őslakói Mexikónak; eredetmondáik szerint keletről jöttek, az óceánban fekvő boldog szigetről, ahol fehér és fekete bőrű népekkel együtt éltek jólétben és békességben, de egy nagy özönvíz kivándorlásra kényszerítette őket. Annyi bizonyos, hogy Mexikóba (azték néven: Mesika) honfoglalók gyanánt érkeztek; hódító, katonafajta voltak, legyőzték a toltékokat (akiket szintén megelőzött már egy igen kultúrált nép), de átvették műveltségüket, s vele együtt - a jelek szerint - az írást is. Hitük szerint a vallásalapító Kecalkoatlól (Tollas Kígyó) kapták. Láttuk, mily nehéz ma már ezekben a dolgokban igazságot tenni, nagyrészt azért, mert Cortezék feldúltak minden feldúlhatót, könyvkincseiket máglyára dobták, s a fennmaradt feliratos műemlékek száma is csekély.

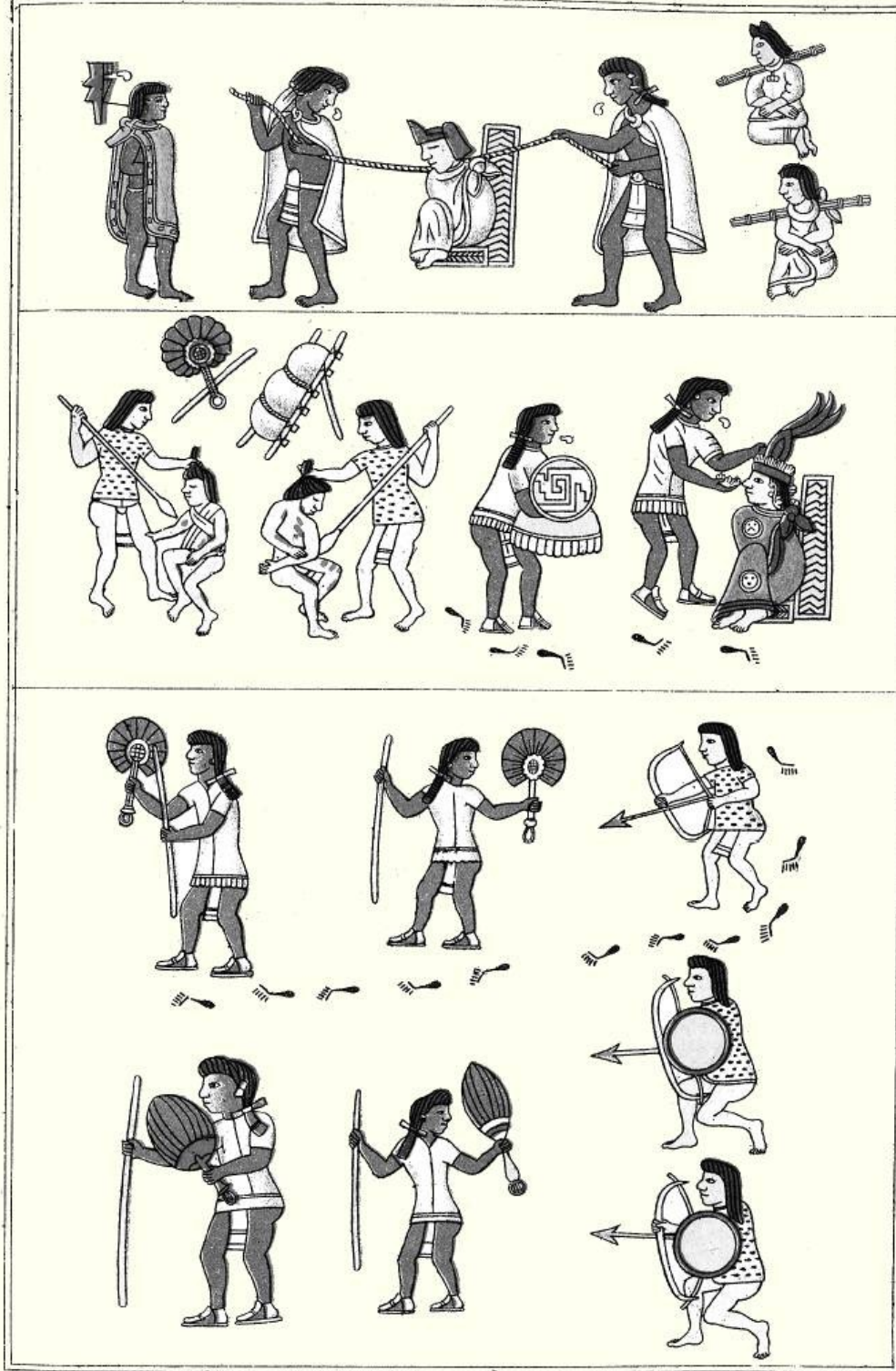
Az aztékok [indián](#) törzse az amerikai kontinens egyik legkiterjedtebb bennszülött civilizációját hozta létre a [14–15. században](#). Birodalmukat katonai hatalomra alapították a Mexikói-fennsíkon, a mai [Mexikó](#) középső és délebbi részén, a Mexikói-öböl és a Csendes-óceán között. Magukat mexikáknak nevezték, a legenda egyik változata szerint [Vitzilopocstli](#), a törzs főistenének, és egyúttal a harcosok patrónusának utasítására. Az "azték" név a monda szerinti előző hazájukra, [Aztlánra](#) utal. (Aztlán jelentése: A gémekek otthona.) A birodalom 1520 július 8-án bukott el, Hernan Cortes vérengzése eredményeképpen.

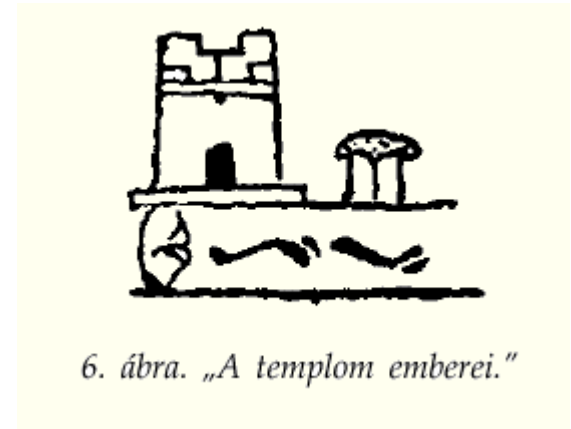
Azték jelek

- visszatérő jelek például a húsz nappól álló hónap napjainak jegyei, neveik Humboldt nyomán ezek: 1. Szipaktli, tengeri szörny - 2. Eheketl, szél - 3. Kalli, ház - 4. Kuecpaliz, gyík, - 5. Koatl, kígyó - 6. Mictli, halálfej - 7. Mazatl, kecske vagy szarvas - 8. Tocstli, házinyúl - 9. Atl, víz - 10. Ickuintli, kutya - 11. Ozomatli, majom - 12. Malimatli, káposzta - 13. Akatl, nád - 14. Oszeloti, tigris - 15. Kuauhtli, sas - 16. Korzkakusuhtli, keselyűk királya - 17. Olintonatiuh, a Nap egy évi útja - 18. Tekpatl, tűzkő - 19. Kuiszhuitl, eső - 20. Socsitl, virág.

7. ábra. Azték képirás

6. ábra. „A templom emberei.”

Képirásos **hieroglif** írásrendszert használtak, de írott emlékeik nagy részét a spanyolok elpusztították. Naptárrendszerük fejlettebb volt, mint a Gergely-naptár. Ismerték a helyi érzéstelenítést, a narkózist, számos, bonyolult sebészeti beavatkozást, használták a kinint, de az egészségi problémák többségét (akárcsak a kor Európájában) ráolvasásokkal, mágikus gyógyító formulákkal próbálták megoldani.

Azték kódex

esto tres son vasallos de cacique

mexicano

fosela flegas

vahiente

Hacatecatl

vahiente

Hacoccalcatl

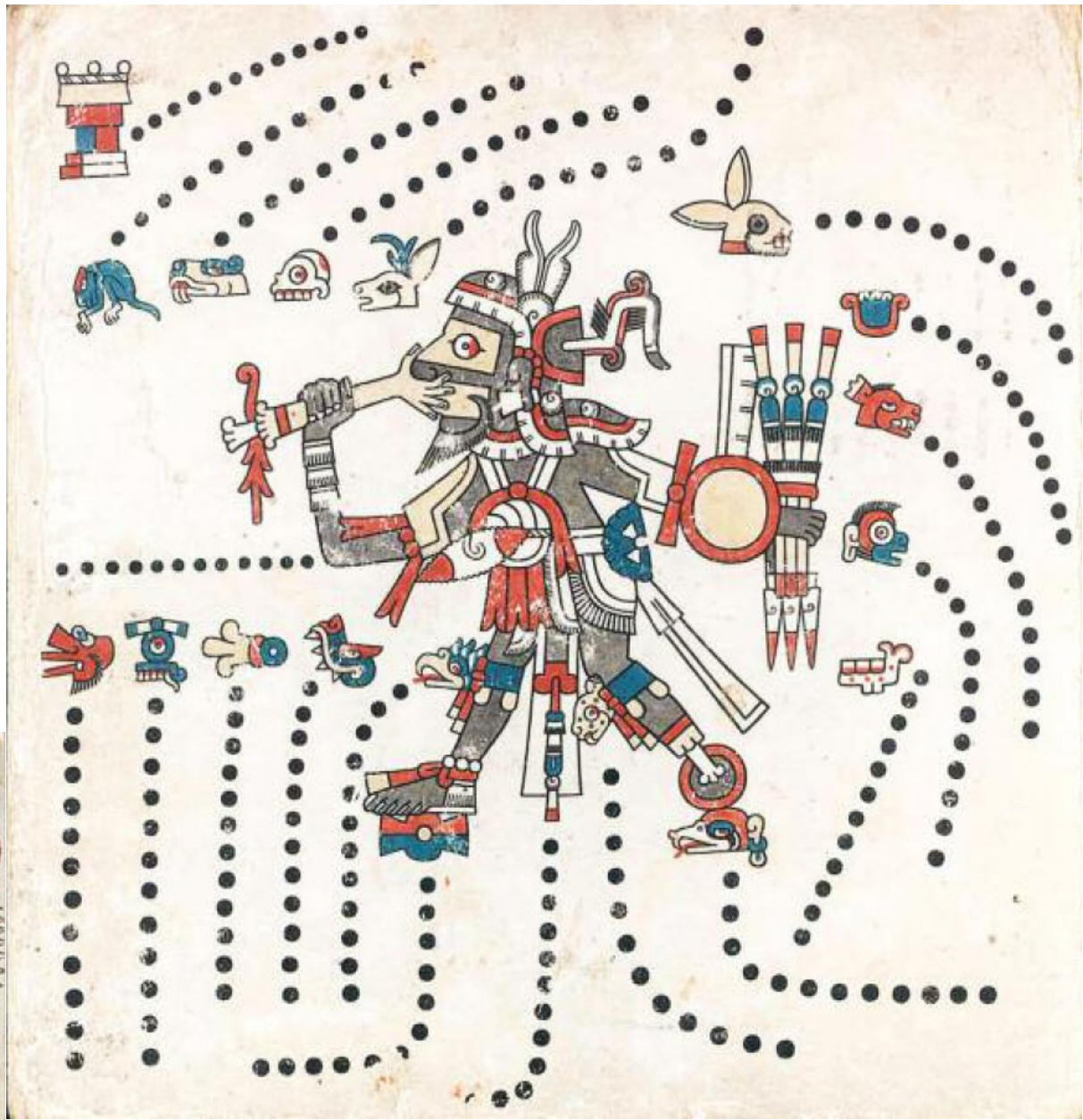
vahiente

Ymitz nahmatl

vahiente

Hicocyalmatl

ce tec patl. que una } ome quia vilt q } vei suchitl. que } nau ei pac tl. que
 piedra. de pexernal. a } quiere dixi. dos } quiere dixi tres } es. Una cosa bitl
 figura de hierro co } llo vezinas. o } Rosas. } anda en el aqi
 que ellos sa cuficaua } a qua teros. } Como. see peqilla

tecolhuapom. qu

teapechpom. qu

tequamecom. qu

huicilopuchoo. qu

colhuacimco. qu

una pieza de armas se esta finisa en un año. plumas ficas

una folia de esta finisa de plumas ficas

una pieza de armas se esta finisa en un año. plumas ficas

una folia de esta finisa de plumas ficas

una pieza de armas se esta finisa en un año. plumas ficas

una folia de esta finisa de plumas ficas

una pieza de armas se esta finisa en un año. plumas ficas

una folia de esta finisa de plumas ficas

cocotlan. qu

tepepulan. qu

olac. qu

acapan. qu

- **Kódexek 3 csoportja:**

- I. nyolc miszték kódex, Mexikó története található bennük 692-től a spanyolok megérkezéséig.

- Codex Vindobonensis, a leghíresebb (52 lapos, szarvasbőrre írt.)

- II. azték kódexek

- naptárak, csillagászat

- 18 hónapra osztott évvel, 20 napos hónapjaikkal, 5 ünnepnapjukkal tökéletesebb naptárjuk volt, mint 1582-ben bevezetett Gergely – naptár.

- vallásos világkép

- pl. Codex Borgia (39 lapos)

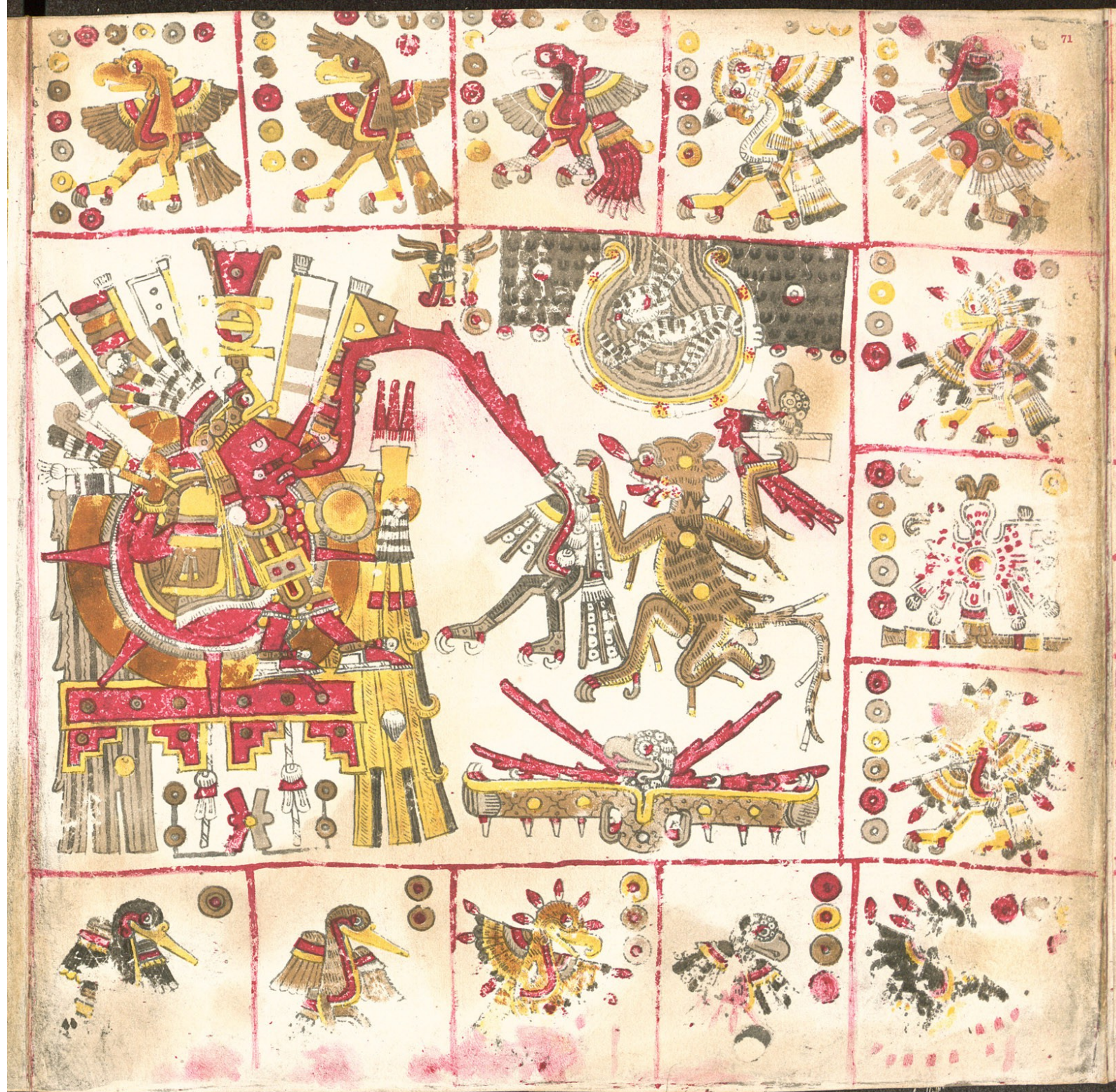
- III. maja kódexek

A spanyol hódítást túléltek (Codex Dresdensis)

Codex Vindobonensis

Codex Borgia

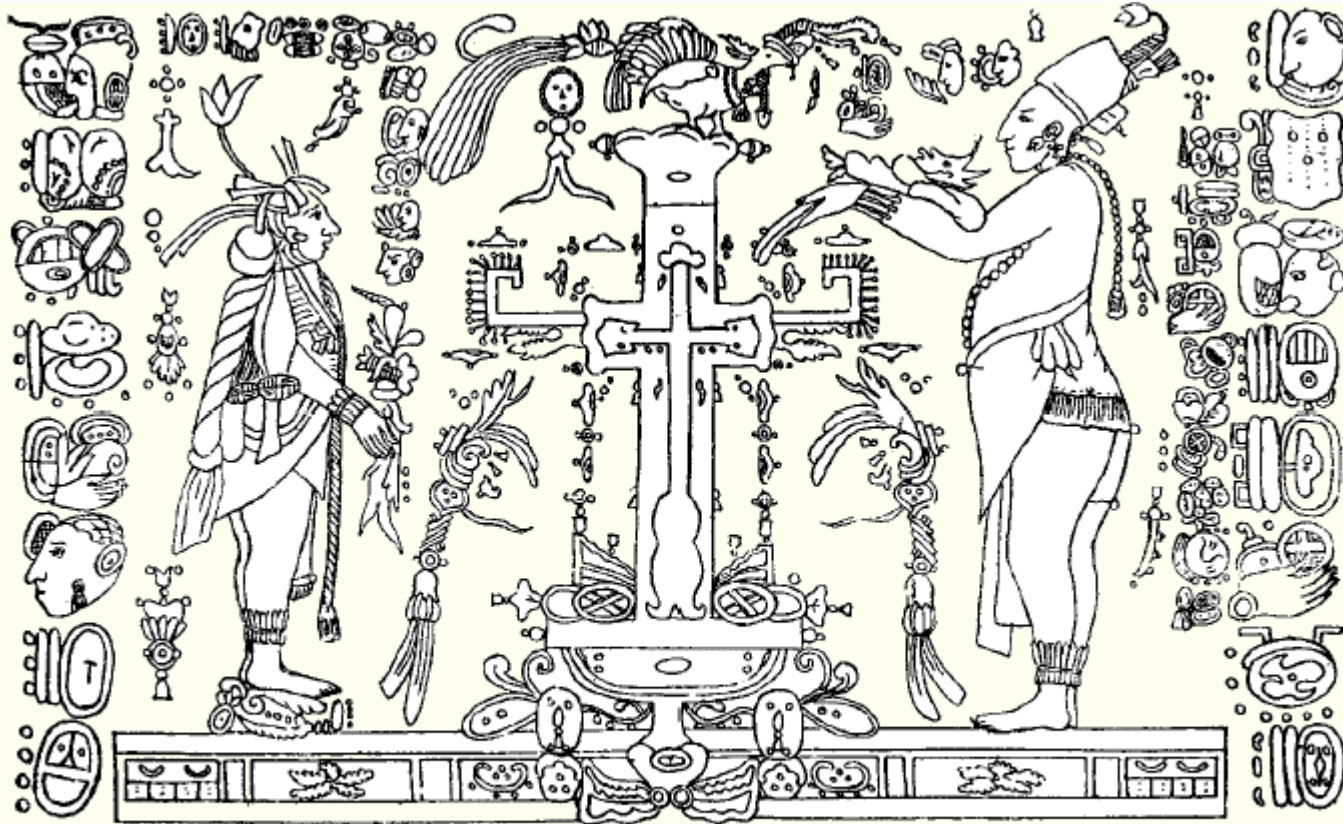
Maja írás

- A maják hazája a Yucatan-félsziget, de birodalmuk valaha Hondurasig és Mexikóig ért. Ők voltak Amerika görögjei. Műveltségükről pompás épületeik, romvárosaik tanúskodnak, miket dzsungel takar el; különösen a számtan tudományában és az időszámításban (csillagászatban) értek el kiváló eredményeket, művészetük pedig az összes indián népét felülmúlja.
- Az írást természetesen Icamna nevű istenüktől, a nappalok és éjszakák irányítójától kapták. Eddig ellenállt minden megfejtő kísérletnek, csupán annyi bizonyos, hogy kép-szó írás, azaz hieroglif.

- Mutatványul ábránkon láthatók a napok jegyei. Ezekhez csak annyit jegyzünk meg, hogy a napok közül a hatodik, a tizenegyedik és a tizenhatodik nap neve egyúttal a világtájakat is jelentette: kan=dél, muluk=kelet, is=észak, kauak=nyugat, de ezenkívül a világ sorát igazgató négy szellemét is, kiknek neve bakab volt.

- A dombormű hieroglifjei közül igen érdekes a képen bemutatott jelcsoport: a maja időszámítás kezdőnapját jelöli: Kr. e. 3113. október 15-ét.

9. ábra. Az ún. Palenquei kereszt vázlatos rajza

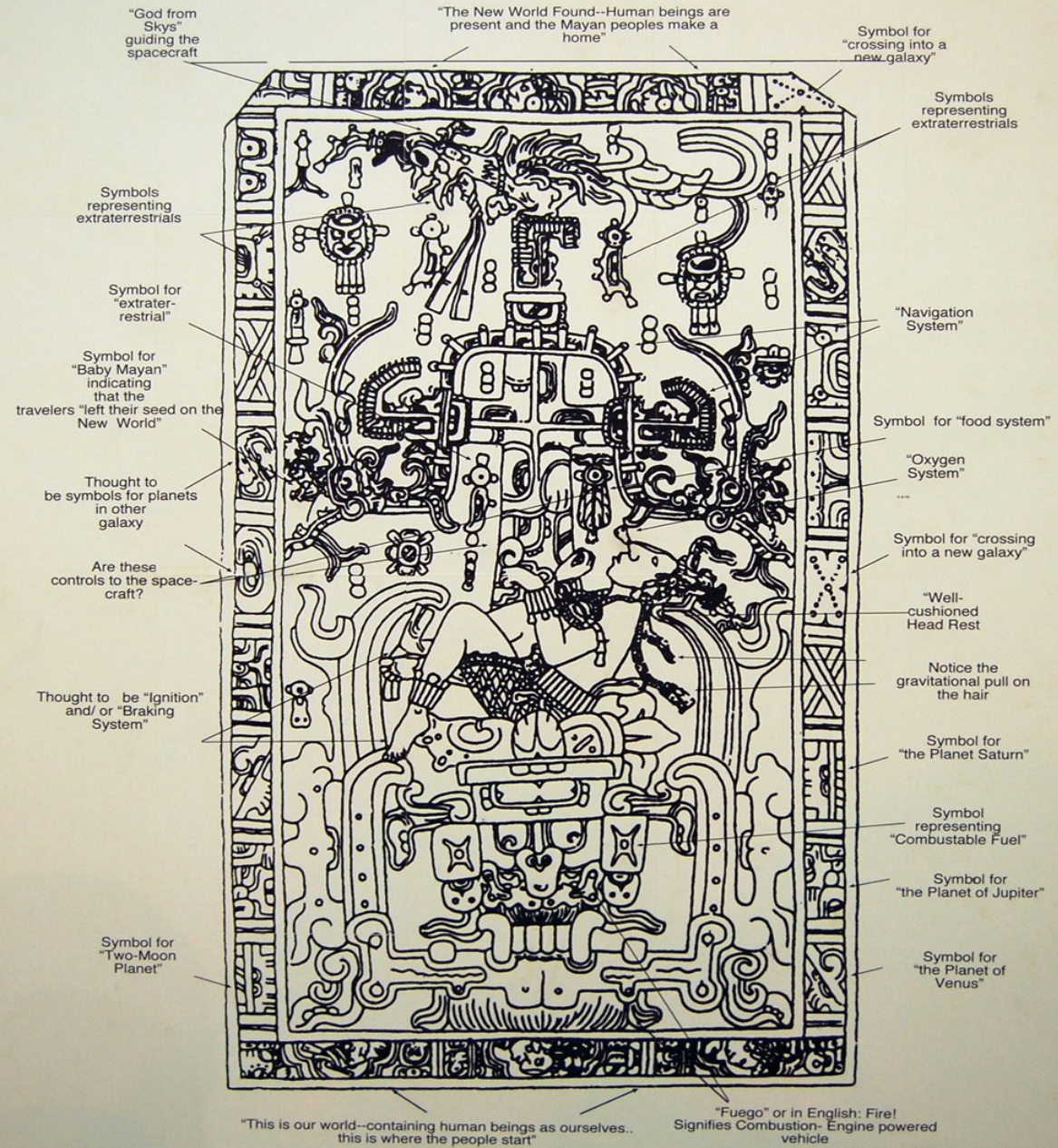
Palenque

the Palace

The Palenque Astronaut

Inscription on a Tomb-lid (base-relief) in the Sacred Temples of Palenque

The Palenque Astronaut Translated

Original Inscription dated 400-600 AD

Reference: *Chariots of the Gods?*, Erich Von Däniken and Dr. Francisco Puentes

Maja kódex

- Szarvasbőr, főgefaháncs, agavepapír, 10 cm-es csík leporellóba hajtva, fatáblák közé fogva
- 4 maja (Drezda, Párizs, Madrid), néhány azték és 8 mixték kódex maradt fenn

Top section: A grid of 10 columns and 10 rows of symbols. The top row features larger, more complex glyphs. Below it are rows of smaller symbols, including vertical bars, dots, and circular motifs. The bottom row consists of horizontal bars.

Middle section: A grid of 10 columns and 10 rows of symbols. The top row features larger, more complex glyphs. Below it are rows of smaller symbols, including vertical bars, dots, and circular motifs. The bottom row consists of horizontal bars.

Bottom section: A large, stylized figure on the left, possibly a deity or a person, with a rectangular box above its head containing a cross-like symbol. To the right of this figure is a grid of 10 columns and 10 rows of symbols, similar in style to the middle section, with a final row of horizontal bars.

Top section: A grid of 10 columns and 10 rows of symbols. The top row features larger, more complex glyphs. Below it are rows of smaller symbols, including vertical bars, dots, and circular motifs. The bottom row consists of horizontal bars.

Middle section: A large, stylized figure on the left, possibly a deity or a person, with a rectangular box above its head containing a cross-like symbol. To the right of this figure is a grid of 10 columns and 10 rows of symbols, similar in style to the middle section, with a final row of horizontal bars.

Bottom section: A grid of 10 columns and 10 rows of symbols. The top row features larger, more complex glyphs. Below it are rows of smaller symbols, including vertical bars, dots, and circular motifs. The bottom row consists of horizontal bars.

- Az úgynevezett drezdai kódex írásos maja emlék, hieroglifás írásmóddal készült, gyönyörű, színes rajzokkal illusztrálva. Keletkezési ideje 1200 és 1250 közé tehető, a maja Chichén Itzában találták meg.[1] Ez a példány egy 3-400 évvel korábbi kódex másolata lehet.[2] A történészek szerint ez a legkorábbi ismert könyv az amerikai földrészről.[3]
- A ránk maradt 4 maja kódex (Drezdai kódex - Codex Dreasdensis, Madridi kódex - Codex Tro-Cortesianus, Párizsi kódex - Codex Peresiensis, és a Grolier-kódex) feltalálási, illetve őrzési helyéről kapta a nevét. A Drezdai kódexet a drezdai Sächsische Landesbibliothek őrzi. A kódex kiterített hossza 3,5 m, szélessége 9 cm, összesen 74, írást tartalmazó oldala van, további két oldala üres.
- A kódex 75 tzolkin (13x20, azaz 260 nap) tartalmaz, így jobbára asztronómiai beszámoló, de tartalmát tanulmányozva, néhány történelmi esemény vonatkozás mellett számos csillagászati eseményt, áldozásra és mindennapi tevékenységre vonatkozó adatot találunk.

Kína

- Előzmény: ie 18 szd, jóscsont
- 44 ezer jel (1500: már nem analfabéta, 3000: újságot olvasás, 4-5000: folyóirat olvasáshoz elég)
- Írófelület: bambuszrúd, selyem, papír
- Eszköz: nádtoll, nyúlszőrecset
- Nyomtatás 868-tól

- Egy legenda szerint az első kínai írásjegyet, és ezzel együtt az írást Cangjie alkotta meg i. e. 2650 körül. Cangjie a kínai mitológia legendás alakja, az ugyancsak legendás Huang Di, a Sárga Császár egyik hivatalnoka. A feljegyzések szerint Cangjiének négy szeme és négy pupillája volt. Az 5. században élt irodalmár, Liu Xie a következőképpen írja le az írás felfedezését: „Amikor kialakult az írott képek rendje, nem kellett többé zsinórt csomózgatni; madárnyomok adták az ötletet ahhoz, hogy megteremtődjék az írás, mely kimondott szavainknak testi formát ad, a művészi szépségnek pedig lakóhelyet biztosít. Amikor Cangjie feltalálta az írást, a kísértetek sírtak, és gabona szállt a levegőben; amikor pedig a Sárga Császár alkalmazni kezdte, hivatalnokai rendet tudtak tartani, s képesek voltak a nép helyzetét helyesen megítélni...”
- Más források szerint nem a minisztert, Cangjiét, hanem magát Huang Dit, azaz a Sárga Császárt illeti a dicsőség az írás feltalálásáért. Érdekesség, hogy mindkettejüket négy-négy szemmel képzeltek el, ami bizonyos sémán jellegesen túl a különleges éberség szimbóluma

Cangjie és Huang Di, a Sárga Császár

まずは名刺交換から

Q 4 もんだい

Present 3名
図書カード3千円

漢字ナンクロ

出題/カースケ

- Cangjie input method

1	19	23		中	16	25	19		20	9	議	27		5
	6		6	25		20		11	7		9		1	17
13	歌	A			2	26	6	式	15		12	3		
16				10	口	譽		8	17	2	用			5
	20	立		28		7	16	25	16		22		10	和
17		15	運		17	23		27			実	19	5	20
14	見		4	12		C			13	18		18	交	3
	23	28	27		17			山	9	日		24		
	統	7			門	21	1		21	26		13	真	18
22	期	22	9			活	上	10		割	6	文	3	
	行		筋	自	4	11	26		24	B	11		神	
4	8		8	1		19		15	10			2	7	
	10	面	21		工	28	12	19		24		5	14	
24	桶		2	造	12		24		25	14	24		資	15
26		22	双		27	数		28	6		13	3	13	元

何事も第一印象が大事ですよ。大マスにも漢字が入り、隣り合うマス目とつながって熟語をつくります。問題を解いて対応表を完成させ、三字熟語とA〜Cをつないでできるだけ三字熟語を答えてください。

解答欄

9
18
27

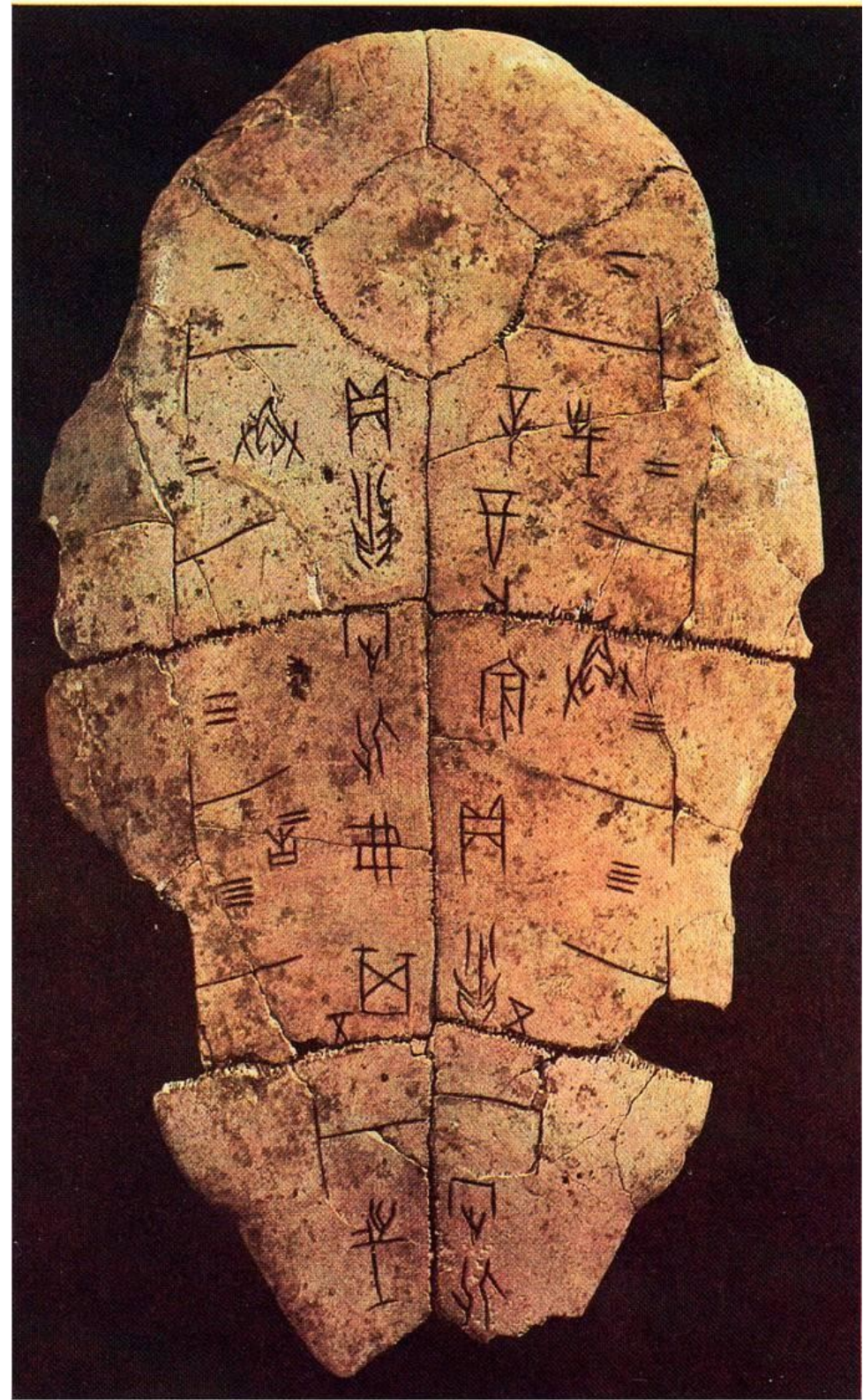
A
B
C

対応表	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28		

Első kínai írások

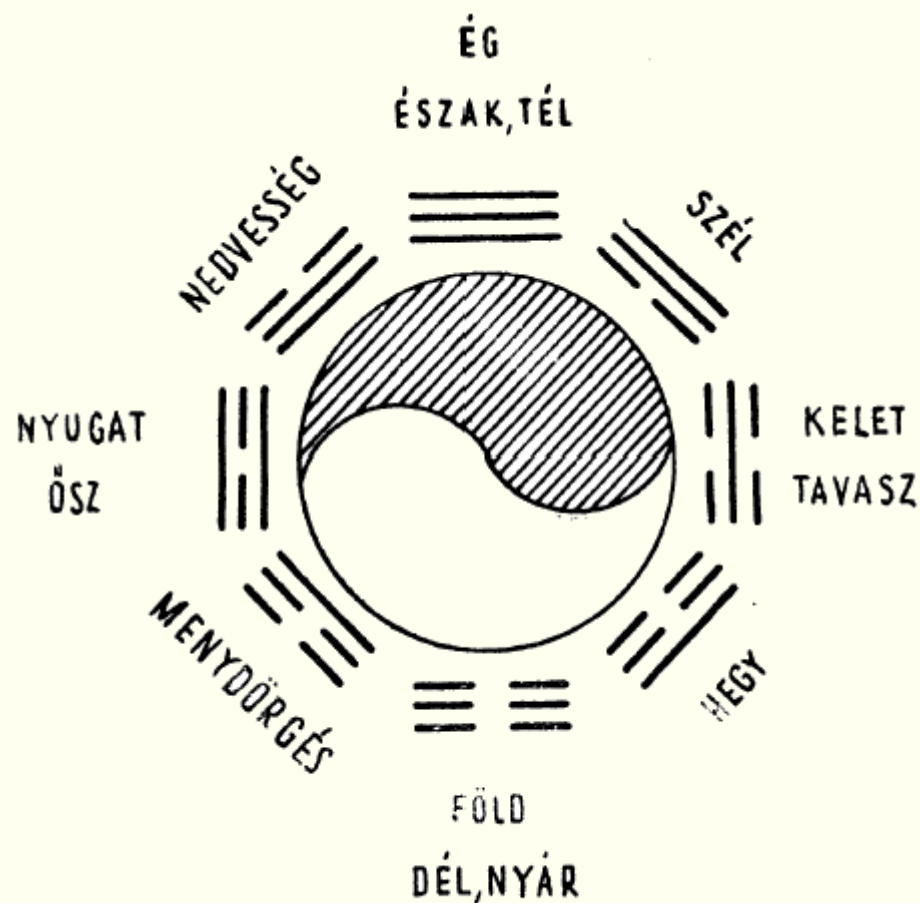
- Az első írásjegyekre emlékeztető egyszerű ábrák, melyeket az írásjegyek ősének tekintenek, i. e. 5000–3000 között készült cserépedényeken található. Azonban az első valódi írásjegyek csak az i. e. 2. évezred második feléből, a Shang-dinasztia idejéből származnak.
- A scapulomantia, vagyis a csontjóslás lényege, hogy a csontokat – amely alatt Kínában elsősorban a teknősök hasi páncélját és a patások lapockacsontját kell érteni – tűzzel hevítették, vagy rövid ideig a tűzben tartották, esetleg úgy, hogy fekete ürmöt égettek rajta. Majd a hő keltette repedésekből értelmezték az előzőleg feltett kérdésre a választ. Ezt követően a kérdést és a kapott jóslatot, sőt olykor az eredményességét is bekarcolták a jóslócsontokba, és azokat a jóshely közelében eltemették. Egyes szakértők szerint a hő hatására keletkező repedések formája ihlette volna az írásjegyek megalkotását. A jóslatokhoz fordultak akkor is, ha a temetés vagy a termés miatt aggódtak, ha vadászat vagy háború kimenetelére voltak kíváncsiak.

Jóslócsontok

- a kínai írás kezdete: képírás emlékei, csomózott írás, vonalas jelek: trigrammák és hexagrammák (hármás és hatos jelek)
- "Ami a kínai írás eredetét illeti, a jelek a császárság előtti időkben kis fonalakkól s rajtuk tovamosztható csomókból állottak, melyek közül mindegyiknek megvolt a maga jelentése, s az egész az üzleti, hivatalos érintkezés megkönnyítésére szolgált. Használatukat megmagyarázza két kínai nyelvű táblázat: a Ho-tu és a Lo-su. Az összes irodalmi termék, amit az első telepések, Sze-csuan lakosai, felmutatni tudtak, néhány számadás volt, kis fonalakkól csomózva, és azoknak a gyöngyfüzéréknek utánzata, amelyeken üzleti számításaikat szokták végezni."

- A kínai szélrózsa a nyolc egymással szembehelyezett trigrammából áll, középen a Jang-Jin jellel, az elemek egyensúlyát és egymásra hatását ábrázoló szimbólummal. Ez a Tao, az Út, a tökéletes összhang ősréjének jelképe a kínaiaknál, mely a kozmosz: a szellemi-anyagi élet minden törvényét magába tömöríti. Az összhangot két erőnek két alapelvnek az egyensúlya teremti meg. Az egyik, mint láttuk, Jang: páratlan, meleg fényes és tevékeny - vagyis a hímerő eleve a másik Jin: páros, hideg, sötét, nedves, befogadó - azaz nőnemű elv. Önmagában egyik sem jó, sem rossz; a rosszat, a károsat, a hátráltatót az egyik erő másik feletti túltengése idézi elő; minden, ami helyes, termékeny, alkotó, a kettő egyensúlyából születik. Mind a szellemi, mind az anyagi világ minden jelensége e két elv valamelyikének a csoportjába tartozik, s a tökéletes összhang minden módját magukban hordják. A kozmosz egységes, s e nagy egységben belül a Jang és a Jin viszonya, diszharmóniája okozza az élet harcát.

10. ábra. A kínai szélrózsa

Mezopotámia

- i.e. 3100 körül, Tigris és Eufrátesz völgyében
- Sumér (Ur, Uruk), akkád, amorita, (Babilon) perzsa birodalmak egymás után
- Írás a képirástól a betűírásig

- Az „ékírás” megnevezés a karakterek felépítésére i. e. 2500-tól használt egyenes vonalak jellegzetes alakjából ered. A piktografikus előzmény mintegy 2000 szimbólumot használt, ennek írásrendszerre alakulása során nagyjából 700-ra csökkentették a lehetséges karaktereket az uruk-kultúra idején.
- Az írás a városi kultúra terméke.
- kisméretű, központi hatalommal rendelkező városállamok, gazdasági alap: folyóvízi gazdálkodás (gabonatermesztés és állattenyésztés)
- Az írás kialakulásának gazdasági okai voltak: árutermelés és kereskedelem - ellenőrzési és könyvelési rendszer
- Az első írásos emlékek az uruki képírásos agyagtáblák, kb. i.e. 3300-3000. Ezeken piktoграмmok, azaz leegyszerűsített állat-, növény- és szerszámábrázolások, valamint absztrakt (elvont, nem figurális, nem leegyszerűsített képeket ábrázoló) jelek, amelyek számokat jelenthetnek. Az uruki táblákat nem tudták teljesen megfejteni.

ékírás

Típusa: logografikus, szótagírás (előde a protosumer képírás)

Nyelvek: sumer, akkád, elámi, eblai, hattí, hettita, hurrita, luvi, urartui, óperzsa, ugariti

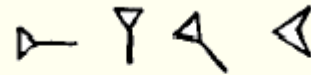
I.e.4000-i.sz.100

Írás iránya: balról jobbra

Diplomáciai levelezés eszköze

Unicode: U+12000–U+1236E tartománya (863 karakter) a sumer-akkád ékírás

U+12400–U+12473 tartománya (167 karakter) az ékjellel írt számok

14. ábra. Az ékírás négy alapjele

- Ékírásos emlékek: agyagtáblák, Gilgames eposz, téglák, pecsételőhengerek, sztélék
- Megfejtők: Carsten Niebuhr, 1778 (király jelcsoport a trilingvis behisztuni feliraton) 1802: Georg Friedrich Grotefend (13 írásjel), Henry Cresswicke Rawlinson (a behisztuni szikla háromnyelvű felirata alapján)

A Gilgames-eposz (sumer címe Sa r
'Aki a mélységet látta...') az uruki e
legismertebb darabja, az ókori Kele
legismertebb, legnagyobb hatású r
eposza.

Első tábla: Gilgames, a „kétharmad részt isten, egyharmad részt ember” állandó építkezései miatt ellentétbe kerül Uruk városának lakóival, alattvalói az istenekhez fordulnak segítségért. Az istenek megteremtik Enkidut, a vadembert.

Második tábla: Gilgames egy Istár-papnőt küld Enkiduhoz, aki szerelme által civilizálja őt, és Gilgames elé vezeti. A két hős előbb megküzd egymással majd barátságot köt.

Harmadik tábla: Gilgames és Enkidu együtt készülnek harcra Humwawa, a cédruserdő őre ellen.

Negyedik tábla: a két hős útja

Ötödik tábla: Humwawa legyőzése

Hatodik tábla: Istar istennő felajánlja szerelmét Gilgamesnek, de ő elutasítja azt. Istar bosszút esküszik Gilgames ellen, Anu istennél kieszközli, hogy az égi bika pusztítsa el Urukot, de Gilgames és Enkidu együtt legyőzik a bikát.

Hetedik tábla: Enkidu halála

Nyolcadik tábla: Enkidu megsiratása és eltemetése

Kilencedik tábla: Gilgames az örök élet keresésére indul

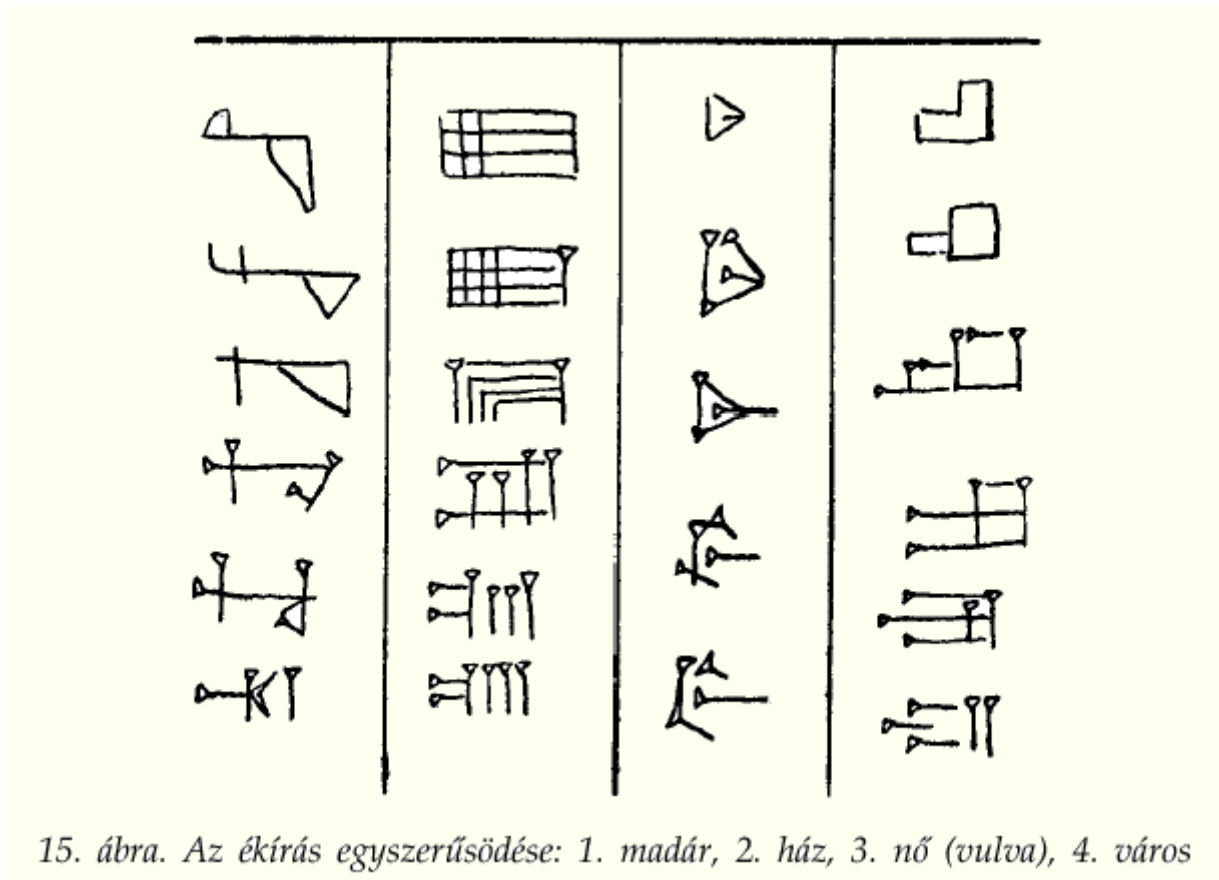
Tizedik tábla: Gilgames a halál tengerénél, beszélgetése Szidurival, majd a révész, Szurszunabu átszállítja Ut-napistim szigetére

Tizenegyedik tábla: Gilgames az élő ember szigetén: Ut-napistim elmondja a vízözön történetét. Gilgames virrasztással örök életet nyerhetne, de elalszik, majd megkapja az örök élet fűvét, de amíg fürdik, egy kígyó lenyeli előle. Ezután visszatér Urukba.

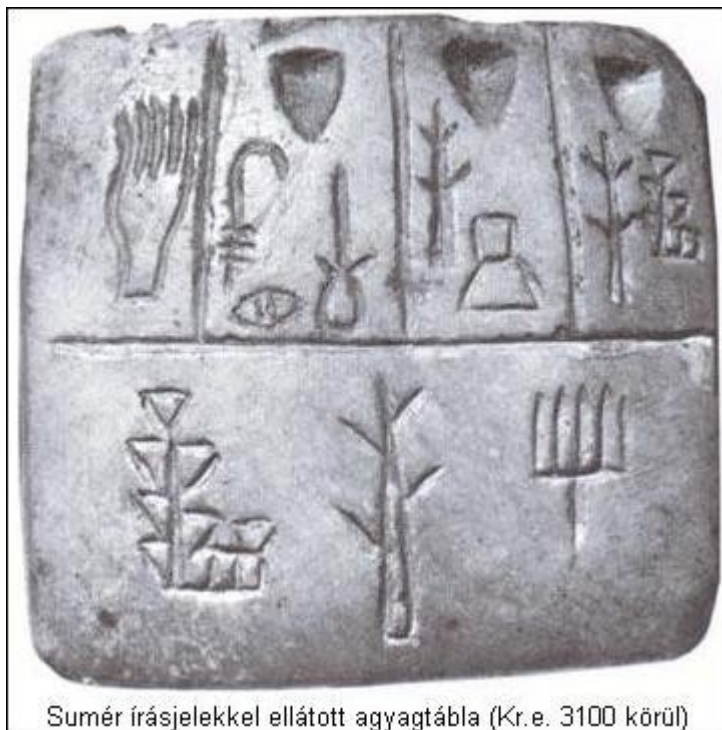
Tizenkettedik tábla: Enkidu elmondja Gilgamesnek, milyen az alvilág.

<http://web.zone.ee/aurin/vers/wsgilgames.html>

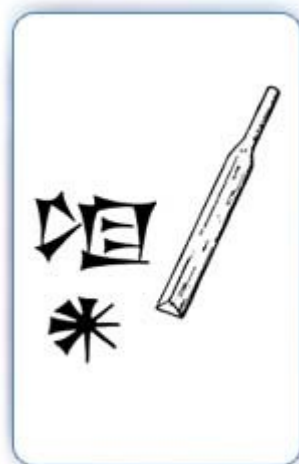
újasszír változat, tizenkét cseréptábla törmeléke, Asszurbanipál király ninivei könyvtárának romjai közt találtak, Kr.e. 650 táján keletkezett

A SAG (𒊕 sumerül fej) ékírásos jel alakulása kétezer éven át. 1: i. e. 3000 körül, 2: i. e. 2800 körül, 3: i. e. 2600 körül, 4: i. e. 2600 körüli agyagtáblára írt jel, 5: i. e. 2000 körül, 6: óasszír és hettita változat az i. e. 2. évezred első feléből, 7: újasszír forma az i. e. 1. évezred elejéről

Sumér írásjelekkel ellátott agyagtábla (Kr.e. 3100 körül)

képirás jele Kr. e. 3100 körül								
magyarázata	csillag	napkorong a horizont felett	folyó	árpakalász	bikafej	tál	fej + tál	láb
ékirásos jel Kr. e. 2100 körül								
ékirásos jel Kr. e. 700 körül (90°-kal elforgatva)								
jelentése	isten, ég	nap, Nap(korong)	víz, mag, fiú	árpa	ökör	étel, kenyér	enni	menni, állni

A Louvre-ban őrzött adásvételi szerződések egyike, i. e. 2600 körüli időből. A jelformák erősen archaikusak

Egy suruppaki szerződés, szintén körülbelül i. e. 2600-ból. A modernebb szemlélet és az ékíráshoz nagyon közelítő jelformák jól láthatók rajta.

Sumer írás az i. e. 26. századi Adabból. Már csak egyenes vonalából áll, de a jeleket felépítő vonalak – néhány AŠ-tól eltekintve – többnyire még nem ék alakúak. A tisztán ékekből felépített írásjelek egy évszázad múlva jelennek meg. Az írásjelek elforgatott helyzetűek, de a felirat függőleges oszlopokban olvasandó. A cellákon belüli csoportok (2–4 jel) általában balról jobbra, de ez ekkor még nem kötött.

Egy olyan szöveg, amit nem olvasásra szántak: az Éninnu rituális
alapkőként eltemetett alapító dokumentuma Gudea idejéből

Csigahéj Rímus idejéből feltűnően archaikus írással i. e. 2300 körülről

Egy újasszír, többszörösen összetett ligatúra (KA×GUR7), amely jól mutatja a díszítő jelleget és a kreatív összevonásokat. A GUR7 maga is egy állandósult összetétel, a SÍG.AH.ME.U. A jel összetett jelentése: „gabonafelhalmozás, gabonahalmok összehordása”, de így egyben „**magtárfelügyelőt**” jelent

Egyiptom

- i.e. III. ée elején
- Hieroglif írás:
képírás
jelleg,
szóírás,
szótagírás,
hangjelölés

változatai

- Hieroglif írás (Halottak könyve)
- Hieratikus írás, papi írás
- Demotikus írás (i.e. 7. szd)
- i. e. 27.–26. század

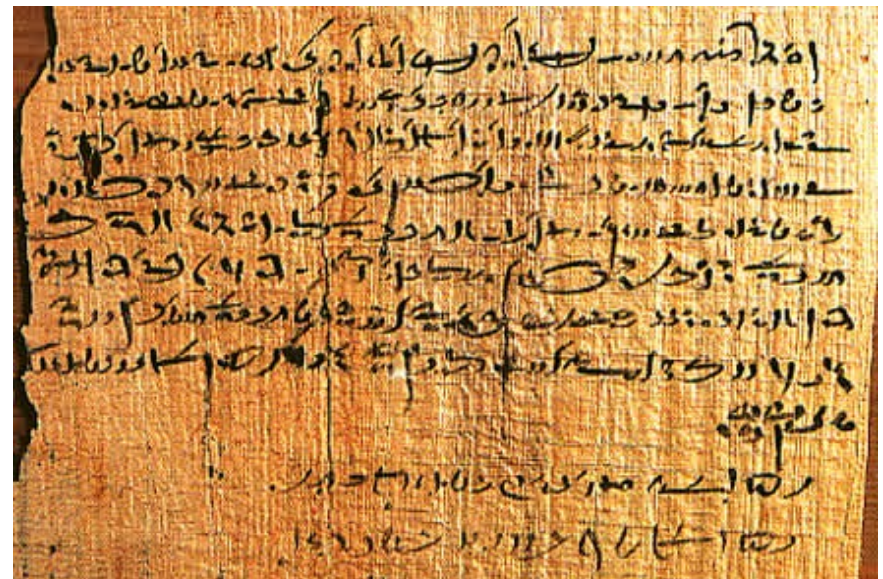
Hieroglif írás

- A hieroglif írás: hieroglifa görög szóösszetétel, fordítása: „szent véset” (hierosz: szent, glüfein: vésni).
- A hieroglif írás nem képírás, hanem ideogrammákkal és determinatívumokkal teli szótag- és betűírás. Egyes hieroglifák – feltehetően a legkorábban kialakultak – valóban képi jelek (pl.: a város jelében jól kivehető egy egyszerű városalaprajz egymásba futó utakkal; a ház jele egy kunyhó alaprajza).
- A hieroglifákat jobbról balra és balról jobbra is írták, illetve olvasták. Az általános olvasási mód szerint a szöveg arról kezdődik, amerre a benne szereplő hieroglifák ember- és állatalakjai néznek, egyes helyeken azonban – főleg istenekről vagy királyokról szóló szövegekben – előfordul, hogy ugyanazon a feliraton belül jobbról balra és balról jobbra is írtak.

Hieratikus írás

- Nevét a görög hieratikosz szóból kapta, ami papi írást jelent, mivel az első Egyiptomba látogató görög történetírók a papoknál látták, a köznapi használatban már kezdte kiszorítani a démotikus. A hieratikus írást hivatali, adminisztrációs célokra használták.
- A hieroglifákat elsősorban falakra, vésővel írták, a hieratikusat papiruszra, írónáddal. Az írásjelek gyakran több jel összevonásából keletkeztek.
- A hieratikus írást csak jobbról balra lehetett írni és olvasni.

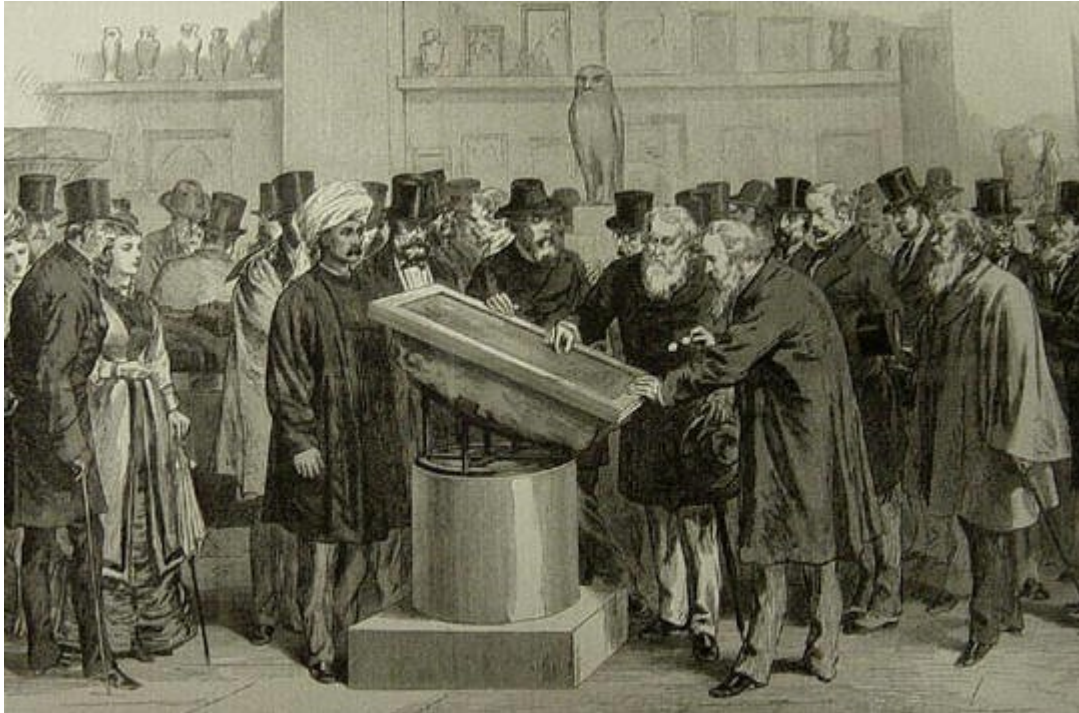
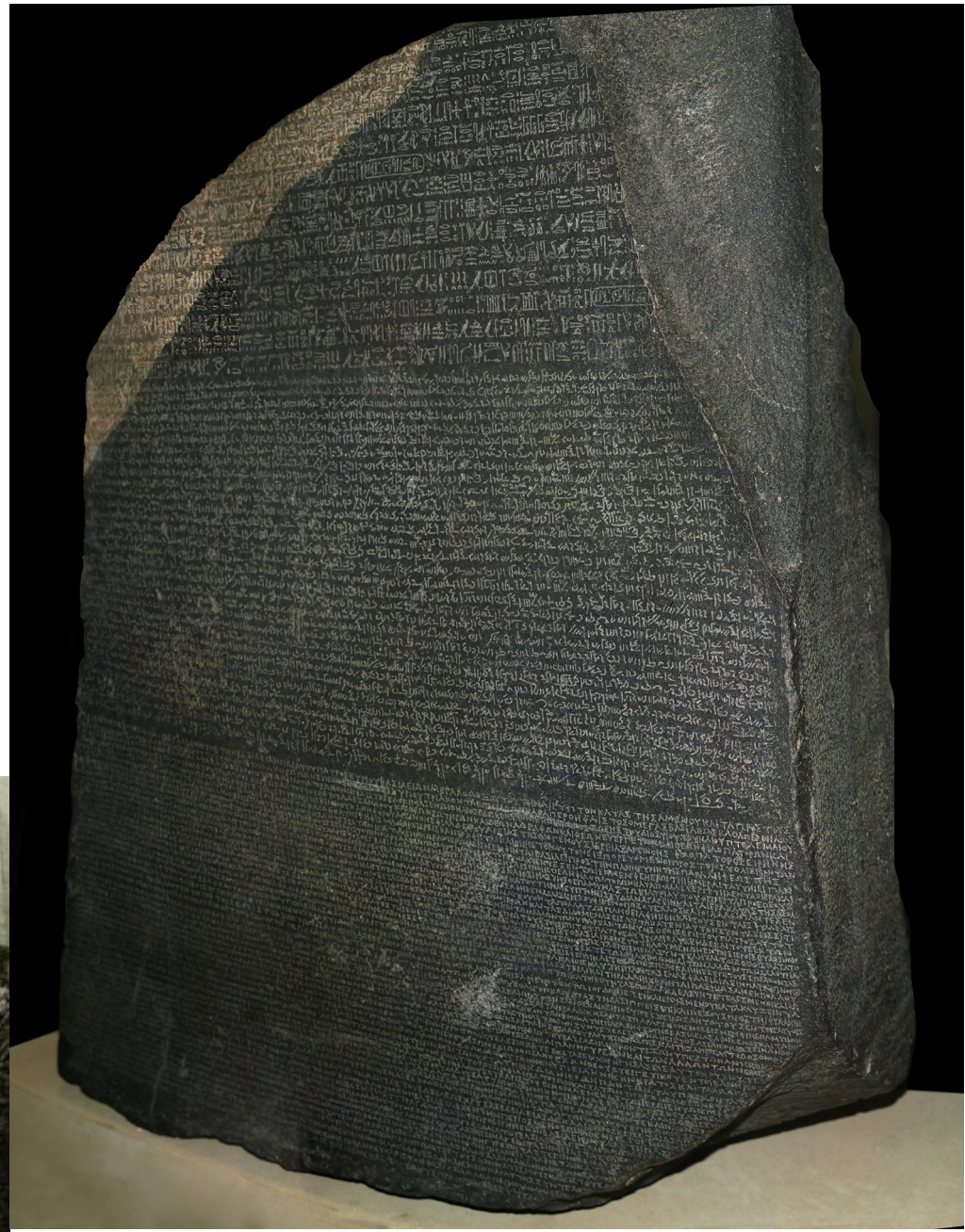
Démotikus írás

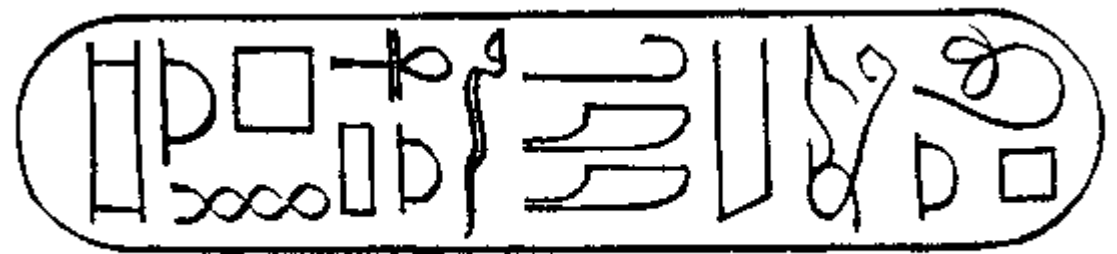
- A démotikus írás (neve a görög demotikos, azaz „népi” szóból ered) Egyiptom történelme folyamán viszonylag későn, a XXV. dinasztia korában alakult ki (i. e. 8. sz.). A hieratikushoz hasonlóan kurzív kézírás volt, de lehetővé tette a még gyorsabb írást. Bár a XXVI. dinasztia korától a hivatalnokok a démotikus írást használták, a vallási és tudományos szövegek leírásánál nem szorította ki teljesen a hieratikus.
- A rosette-i kő (ismert még rosettai kő néven is) egy sötét gránitdarab (néha helytelenül bazaltként említik), amely egy ősi szöveg három fordítását nyújtja a mai kutatóknak: egyiptomi démotikus írással, görög nyelven és egyiptomi hieroglifákkal. Mivel a görög nyelv jól ismert, e kő volt a kulcs 1822-ben Jean-François Champollion és 1823-ban Thomas Young számára a hieroglifák megfejtéséhez. A követ 1802 óta a londoni British Museum őrzi.

Rosette-i kő

- V. Ptolemaiosz Kr. e. 196-ban kelt rendelete olvasható a kövön. A görög szöveg kezdete: „Basileuontos tou neou kai paralabontos tén basileian para tou patros...” (Az új király, atyjától átvéve a királyságot...). A rendelet különféle kivetendő adókról, a templomokban felállítandó szobrokról rendelkezik, valamint arról, hogy a rendelet három nyelven adandó ki: az „istenek szavaival”, azaz hieroglifákkal, a nép nyelvén (démotikus írással) és ión (görög) nyelven.

3. Kleopatra és Ptolemaiosz neve a rosette-i kövön

- Jean-François Champollion elődei (Silvestre de Sacy, Johan David Akerblad, Thomas Young és William Bankes) munkájára építve Champollion 1822-ben a rosette-i kő egyes részeit lefordította, és bebizonyította, hogy az óegyiptomi nyelv hasonlított a kopt nyelvhez, és hogy írásrendszere fonetikus és ideografikus jelek kombinációja.

A rosette-i kő nagy méretű modern másolata Figéac-ban, az Írások terén (Place des Écritures).